

СТРАТЕГІЯ

розвитку Іркліївської
сільської територіальної громади
на період до 2027 року

ЗМІСТ

Перелік скорочень.....	4
Звернення сільського голови.....	5
ВСТУП.....	6
I. МЕТОДОЛОГІЯ ПРОЦЕСУ РОБОТИ ТА СТРУКТУРА СТРАТЕГІЇ.....	12
II. АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА: КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ.....	14
2.1. Загальна характеристика громади.....	14
2.2. Історична довідка.....	17
2.3. Географічне розташування та природно-ресурсний потенціал.....	18
2.4. Характеристика населення та трудових ресурсів.....	23
2.5. Фінансовий стан та бюджет територіальної громади.....	27
2.6. Характеристика наявної інфраструктури.....	28
2.7. Результати опитування зацікавлених сторін.....	30
III. ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ВИБОРУ: ГОЛОВНІ ЧИННИКИ ТА СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ.....	32
3.1. SWOT-аналіз Іркліївської сільської громади.....	32
3.2. SWOT-матриця Іркліївської сільської громади.....	36
3.3. Сценарії розвитку Іркліївської сільської громади.....	39
IV. СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАЦІЙНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІРКЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ.....	48
4.1. Стратегічна ціль 1. Посилення економічної спроможності громади	52
Операційна ціль 1.1. Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки	53
Операційна ціль 1.2. Підтримка та стимулювання малого і середнього бізнесу.....	56
Операційна ціль 1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції.....	58
Операційна ціль 1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності.....	60
4.2. Стратегічна ціль 2. Люди як основа розвитку громади.....	62
Операційна ціль 2.1. Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей у громаді	63

Операційна ціль 2.2. Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій населення	65
Операційна ціль 2.3. Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади.....	67
Операційна ціль 2.4. Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців.....	71
4.3. Стратегічна ціль 3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення.....	74
Операційна ціль 3.1. Модернізація та реновація громадської інфраструктури з урахуванням потреб людей з обмеженими можливостями.....	75
Операційна ціль 3.2. Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів.....	77
Операційна ціль 3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.....	79
Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади.....	81
V. ІНДИКАТОРИ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІРКЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ.....	84
VI. УЗГОДЖЕНІСТЬ СТРАТЕГІЇ З ПРОГРАМНИМИ ТА СТРАТЕГІЧНИМИ ДОКУМЕНТАМИ.....	89

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ТГ – територіальна громада.

SWOT-аналіз – аналіз сильних, слабких сторін, а також сприятливих можливостей і загроз.

ЗУ – Закон України.

МСБ – малий та середній бізнес.

ФГ – фермерські господарства.

ВПО – внутрішньо переміщені особи.

АПК – агропромисловий комплекс.

ОМС – органи місцевого самоврядування.

ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади.

ЗВЕРНЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОЛОВИ

Шановні жителі Іркліївської громади!

У ці непрості часи, коли наша держава бореться за свою незалежність і свободу, кожен з нас усвідомлює важливість чіткої стратегії та згуртованості. Сьогодні, як ніколи, ми повинні мати зрозуміле бачення майбутнього нашої громади, її розвитку та процвітання. Саме тому перед нами стоїть важливе завдання - розробити Стратегію розвитку Іркліївської громади.

Цей документ - не просто формальна вимога, а реальна дорожня карта, яка визначатиме наші пріоритети, цілі та шляхи їх досягнення. Без стратегії ми ризикуємо діяти хаотично, реагувати на виклики ситуативно, замість того щоб планомірно й ефективно будувати сильну та спроможну громаду.

Стратегія розвитку це в першу чергу про чітке бачення майбутнього, адже ми спільно визначимо, якою має стати наша громада через 5, 10, 15 років. Це дасть можливість сформуванню довгострокові пріоритети, які сприятимуть стабільності, економічному розвитку та збереженню традицій нашого краю. Ми разом розробимо плани щодо розвитку інфраструктури, підтримки соціальних ініціатив та створення комфортних умов для життя кожного мешканця.

Ефективне використання ресурсів є ще одним питанням, яке здатна вирішити Стратегія, оскільки ми зможемо спрямувати зусилля на ті проєкти та ініціативи, які дійсно покращать життя кожного мешканця. Оптимальне планування бюджету дозволить інвестувати у першочергові потреби громади - ремонт доріг, модернізацію шкіл та лікарень, розвиток підприємництва та підтримку молоді. Визначивши пріоритетні напрями розвитку, ми відкриємо громаду для бізнесу, нових можливостей та робочих місць.

Розробка стратегії - це не справа влади чи органів місцевого самоврядування, а спільна робота всіх жителів громади для яких і розробляється цей документ. Ми хочемо почути ваші думки, пропозиції та ініціативи, адже саме ви найкраще знаєте потреби нашої громади. Відкритий діалог та активна участь кожного мешканця допоможуть нам створити збалансований та реалістичний план розвитку, який відповідатиме інтересам громади.

Запрошую всіх небайдужих долучитися до цього процесу! Разом ми зробимо Іркліївську громаду місцем, де комфортно жити, працювати і розвиватися кожному!

З повагою,

Анатолій Писаренко

Сільський голова Іркліївської громади

ВСТУП

Стратегія розвитку Іркліївської громади є важливим документом, який визначає ключові напрями розвитку громади на довгострокову перспективу та сприяє забезпеченню сталого зростання, покращенню життєвих умов населення та створенню сприятливого середовища для розвитку бізнесу та інфраструктури. Цей документ розроблений у відповідності до Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки, яка є основним планувальним документом регіону і визначає ключові вектори розвитку області на найближчі роки.

Враховуючи складні реалії сучасного часу, зокрема, військовий стан та наслідки війни в Україні, Стратегія була адаптована до нових викликів та змін, які виникли внаслідок військових дій. Постановою Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 № 940 були затверджені зміни до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Ці зміни враховують наслідки війни для територіальних громад та регіонів, зокрема наголошують на необхідності підвищення рівня безпеки, стійкості до зовнішніх загроз, а також важливість інтеграційних процесів, зокрема набуття Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі. Зміни до обласної Стратегії розвитку були внесені відповідно до Закону України „Про засади державної регіональної політики“, Цілей сталого розвитку України до 2030 року (визначені Указом Президента України від 30.09.2019 №722), Плану України (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 №244-р з метою реалізації ініціативи Європейського Союзу „Ukraine Facility“, запровадженої Регламентом (ЄС) Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 29.02.2024 №2024/792), Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 №816), а також Методичних рекомендацій щодо застосування SMART-спеціалізації на регіональному рівні (затверджені наказом Міністерства економіки України від 10.06.2024 №14563).

Таким чином, Стратегія розвитку Іркліївської громади розроблена з урахуванням вищезазначених документів, та змін внесених у них та спрямована на адаптацію до сучасних умов, забезпечення стабільного розвитку громади, покращення якості життя мешканців та посилення її здатності протистояти новим викликам і змінам, які відбуваються як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Стратегія розвитку Іркліївської громади спрямована на покращення умов життя мешканців громади та визначає шляхи адаптації до сучасних викликів, зокрема військового стану та процесів повоєнного відновлення. В умовах війни та важливих

змін, що відбуваються в країні та світі, громада повинна знайти нові шляхи для забезпечення сталого розвитку, підтримки соціальної стабільності та відновлення економічної діяльності. Основними напрямками для покращення життя громади, які пропонує Стратегія, є:

- Розвиток інфраструктури та комунальних послуг: модернізація дорожнього покриття, покращення забезпечення водопостачання та водовідведення, розвиток освітніх і медичних закладів для підвищення рівня надання послуг місцевим мешканцям.
- Стимулювання економічного зростання: підтримка малого та середнього бізнесу, залучення інвестицій, сприяння створенню нових робочих місць через розвиток аграрного сектору та інших локальних ініціатив.
- Соціальна підтримка та адаптація до умов війни: надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, підтримка ветеранів та членів їхніх родин, забезпечення доступу до психологічної підтримки.
- Покращення безпеки та стійкості: розвиток системи цивільного захисту, покращення рівня безпеки через технічні засоби, підготовка місцевих структур до надзвичайних ситуацій.

Зважаючи на те, що Стратегія розвитку Іркліївської громади співвідноситься напрямках розвитку, які передбачені як в обласній так і державній Стратегіях розвитку, вона так само передбачає важливість побудови культури партнерства та співробітництва на всіх рівнях як це зазначено у двох вищезазначених документах стратегічного планування. Важливими аспектами є розвиток міжмуніципального, міжрегіонального та міжнародного співробітництва, що стане основою для покращення іміджу як самої громади так і регіону в цілому, залучення міжнародних проектів та фінансових ресурсів. Спільні ініціативи з іншими громадами та регіонами допоможуть створити сприятливі умови для розвитку місцевої економіки та підвищення якості життя.

При розробці Стратегії розвитку Іркліївської громади було використано інтегрований підхід, який передбачає поєднання секторальної (галузевої), територіальної (просторової) та управлінської складових. Цей підхід дозволяє забезпечити комплексний та збалансований розвиток громади, зважаючи на сучасні виклики та потреби, зокрема пов'язані з військовим станом та повоєнним відновленням. Врахування підвищення безпекової складової є ключовим аспектом Стратегії, оскільки безпека громадян та стійкість до зовнішніх загроз є критично важливими для забезпечення стабільності і розвитку. Стратегією передбачено вдосконалення інфраструктури безпеки, створення систем цивільного захисту та покращення готовності до надзвичайних ситуацій.

Окрему увагу було приділено екологічній складовій, враховуючи нинішній стан довкілля та існуючі загрози, зокрема викликані військовими діями. Забруднення водних та земельних ресурсів, порушення екосистем та зниження біорізноманіття, які стали наслідками війни, потребують особливої уваги. Стратегія передбачає комплекс заходів щодо відновлення екосистем, збереження природних ресурсів та впровадження сталих екологічних практик, зокрема у сільському господарстві та промисловості. Це також включає впровадження сталих екологічних практик у сільському господарстві, обробці земель і промисловості, щоб зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та сприяти відновленню природних ландшафтів.

Очікувані результати реалізації Стратегії відображають комплексний підхід, який передбачає не лише економічний і соціальний розвиток, а й інтеграцію специфічних потреб, пов'язаних з військовим станом та його наслідками. Зокрема, серед основних результатів очікується досягнути:

- Покращення безпеки громади через модернізацію інфраструктури цивільного захисту, створення та підтримку системи раннього попередження про небезпеку, забезпечення готовності до надзвичайних ситуацій.
- Відновлення інфраструктури в умовах війни та післявоєнного відновлення – реконструкція зруйнованих об'єктів, відновлення доріг, медичних установ і освітніх закладів, забезпечення доступу до основних послуг.
- Підтримка ветеранів і їхніх сімей є важливим елементом Стратегії, який включає психологічну допомогу, створення програм реабілітації, професійної адаптації, а також забезпечення соціальних послуг для ветеранів та їхніх родин.
- Інклюзивність і безбар'єрність: створення доступного середовища для всіх груп населення, зокрема для людей з інвалідністю, маломобільних осіб та внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Це, в свою чергу, передбачає модернізацію інфраструктури, доступність соціальних послуг та створення умов для повноцінної участі усіх мешканців громади у соціальному житті.
- Економічне відновлення: підтримка малого та середнього бізнесу, залучення інвестицій у відновлення виробництва, сприяння розвитку нових галузей економіки, що дозволить створити нові робочі місця і забезпечити зростання рівня життя.
- Екологічна трансформація громади через впровадження енергозберігаючих технологій, що допоможуть зберегти природний баланс і знизити негативний вплив на довкілля.
- Покращення соціальних умов: розбудова соціальної інфраструктури для підтримки найбільш вразливих груп, включаючи внутрішньо переміщених

осіб, що дозволить зменшити соціальну напругу та забезпечити рівний доступ до послуг.

Зважаючи на виклики війни та військового стану, Стратегією передбачено створення сприятливих умов для адаптації до нових реалій, зокрема для підтримки переселенців, реорганізації соціальних служб та відновлення бізнесу в умовах післявоєнної відбудови. Всі ці заходи сприятимуть не тільки розвитку Іркліївської громади, але й території Черкаської області в цілому, забезпечуючи її стабільний розвиток після війни. Таким чином, реалізація цієї Стратегії дозволить забезпечити сталий розвиток Іркліївської громади, підвищити якість життя її мешканців, врахувати наслідки війни та створити міцну основу для майбутнього економічного, соціального та екологічного зростання.

Структура Стратегії розвитку Іркліївської громади інтегрує вимоги державних та обласних стратегій розвитку з орієнтацією на середньострокові програми та плани соціально-економічного розвитку громади. Вона складається з кількох основних розділів: вступної частини, аналітичного огляду, стратегічного бачення цілей розвитку, визначення основних завдань, системи моніторингу (включаючи індикатори ефективності) та механізму внесення змін і коригувань у процесі реалізації. Важливим елементом є також розгляд фінансових джерел, які можуть бути залучені для реалізації заходів Стратегії.

Окремо проводиться аналіз відповідності Стратегії розвитку Іркліївської громади з регіональними документами, зокрема з обласною стратегією розвитку, а також з іншими стратегічними, середньостроковими та короткостроковими планами та програмами. Це дозволяє забезпечити узгодженість та ефективність впровадження Стратегії на різних рівнях управління, враховуючи специфіку громади та її інтереси, а також забезпечити стратегічну послідовність та гармонійність дій у рамках загальнонаціональних і регіональних ініціатив розвитку.

Розпорядженням Голови Іркліївської сільської ради від 19.11.2024 року № 228-р була сформована Робоча група з підготовки Стратегії розвитку Іркліївської територіальної громади до 2027 року.

№ п/п	ПІБ учасника робочої групи	Посада
1.	ПИСАРЕНКО Анатолій Миколайович	- голова Іркліївської сільської ради, голова робочої групи
2.	КУЧМАН Світлана Борисівна	- заступник сільського голови з гуманітарних питань, заступник голови робочої групи
3.	СЄДИХ Анатолій Анатолійович	- начальник відділу економічного розвитку та інвестицій виконавчого комітету

		Іркліївської сільської ради, координатор робочої групи
4.	СТЕЦЕНКО Антоніна Григорівна	- провідний спеціаліст відділу економічного розвитку та інвестицій виконавчого комітету Іркліївської сільської ради, секретар робочої групи
5.	ЛУТ Світлана Володимирівна	- керуюча справами виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
6.	КУЛИК Антоніна Василівна	- секретар Іркліївської сільської ради
7.	БЕЗУГЛИЙ Микола Миколайович	- депутат Іркліївської сільської ради, директор КП «Іркліївський ККП»
8.	БОРМИШЕВ Володимир Степанович	- депутат Іркліївської сільської ради
9.	КОТ Олена Миколаївна	- депутат Іркліївської сільської ради, директор КЗ «Центр дитячої та юнацької творчості»
10.	ПЕРЕУЗНИК Віталій Васильович	- депутат Іркліївської сільської ради, голова(власник) ФГ «Вітокс»
11.	СВИЩ Дем'ян Володимирович	- депутат Іркліївської сільської ради, директор Чехівського психоневрологічного інтернату
12.	СУШКО Юрій Дмитрович	- депутат Іркліївської сільської ради
13.	СУШКО Наталія Михайлівна	- депутат Іркліївської сільської ради
14.	ФЕСЕНКО Юрій Миколайович	- депутат Іркліївської сільської ради
15.	ТЕРЕЩЕНКО Наталія Миколаївна	- староста Васютинського старостинського округу
16.	БУГРІЙ Тетяна Іванівна	- староста Вереміївського старостинського округу
17.	СОСА Валентина Ільківна	- староста Жовнинського старостинського округу
18.	ДОВГА Надія Іванівна	- староста Кліщинського старостинського округу
19.	КАНДИБА Наталія Петрівна	- староста Крутьківського старостинського округу
20.	ПУСТОВІТ Віктор Анатолійович	- староста Лихолітського старостинського округу
21.	ВАЩЕНКО Олександр Миколайович	- староста Лящівського старостинського округу
22.	КОЛІСНИК Надія Миколаївна	- староста Мельниківського старостинського округу
23.	МОСУР Лідія Миколаївна	- староста Москаленківського старостинського округу

24.	ЧОБОТАРЬОВА Світлана Володимирівна	- староста Придніпровського старостинського округу
25.	ГАЛУШКА Володимир Федорович	- староста Ревбинського старостинського округу
26.	ПУРЕНКОВА Лілія Анатоліївна	- староста Староковрайського старостинського округу
27.	ШЕМШУР Валентина Василівна	- староста Степівського старостинського округу
28.	ЯЦЕНКО Світлана Олексіївна	- староста Тимченківського старостинського округу
29.	КУТ Микола Олександрович	- оператор з обробки інформації та програмного забезпечення відділу економічного розвитку та інвестицій виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
30.	ЛЕВЧУК Тетяна Володимирівна	- начальник відділу бухгалтерського обліку та звітності-головний бухгалтер виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
31.	БОНДАР Володимир Петрович	- начальник відділу земельних відносин та захисту довкілля виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
32.	ГАЛУШКА Юлія Михайлівна	- провідний спеціаліст –еколог відділу земельних відносин та захисту довкілля виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
33.	НІТЧЕНКО Олена Петрівна	- провідний спеціаліст відділу земельних відносин та захисту довкілля виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
34.	ГУСЯТИНСЬКА Ольга Олександрівна	- начальник відділу соціального захисту і охорони здоров'я виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
35.	ЖИГАЛО Раїса Іванівна	- начальник відділу правового та кадрового забезпечення виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
36.	ТЕСЕЙКО Олена Федорівна	- начальник юридичного відділу виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
37.	ФОКІНА Тамара Іванівна	- начальник відділу організаційної роботи, документування та контролю виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
38.	БУКА Алла Василівна	- начальник відділу житлово-комунального господарства та комунальної власності

		виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
39.	ПОЙДА Олена Анатоліївна	- начальник служби у справах дітей виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
40.	ТЕЛИЦЯ Катерина Юріївна	- головний спеціаліст служби у справах дітей виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
41.	ВАХНІЙ Наталія Іванівна	- начальник відділу освіти виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
42.	КУНІЦА Ірина Василівна	- начальник відділу культури, молоді та спорту виконавчого комітету Іркліївської сільської ради
43.	ДАНИЛЕВСЬКА Надія Іванівна	- начальник фінансового відділу Іркліївської сільської ради, депутат Іркліївської сільської ради
44.	СТЕПАНЕНКО Оксана Іванівна	- головний спеціаліст фінансового відділу Іркліївської сільської ради
45.	КОЧИШ Руслан Васильович	- директор ТОВ «М'ясорибторг»
46.	БЛИК Сергій Олександрович	- директор з розвитку ТОВ «ЗСО»
47.	ПЕРЕВОЗНА Світлана Михайлівна	- представник від ТОВ ГРАНЕКС-ЧЕРКАСИ
48.	ПОТАПЕНКО Ігор Володимирович	- засновник СТОВ «Агроко»

I. МЕТОДОЛОГІЯ ПРОЦЕСУ РОБОТИ ТА СТРУКТУРА СТРАТЕГІЇ

Після проведення децентралізації та втілення низки відповідних реформ громади по всій Україні зіткнулися з новими можливостями для самостійного планування бюджету та його ефективного використання на користь потреб громади. Це дозволило їм краще орієнтуватися на місцеві реалії, розвивати інфраструктуру, соціальні послуги та інші важливі аспекти життя, враховуючи специфіку своїх територій. Однак, водночас цей процес став неабияким викликом, оскільки вимагав значного планування, у тому числі стратегічного, а також здатності ефективно адаптуватися до нових умов управління та самостійно вирішувати проблеми місцевого значення. Незважаючи на ці труднощі, можна стверджувати, що більшість громад змогли успішно подолати початковий етап свого становлення, набувши досвіду в організації місцевого самоврядування, розвитку інфраструктури та підвищенні рівня надання послуг своїм жителям. Вони навчилися самостійно формувати свої бюджети та визначати пріоритети розвитку, що є важливим досягненням.

Проте нові виклики, які приніс воєнний стан, нестабільна безпекова ситуація, збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та інші проблеми, пов'язані з війною, змушують громади знову пристосовуватися до нових умов, в яких необхідно переглядати і коригувати стратегії розвитку, враховуючи нові реалії, зокрема зміни в соціальній та економічній сфері, потребу в забезпеченні безпеки, надання допомоги ВПО, ветеранам та іншим вразливим категоріям населення яке постраждало від наслідків війни. Таким чином знову виникає необхідність адаптувати Стратегії розвитку громад, розробляючи нові підходи до бюджетного планування, ефективного використання ресурсів і забезпечення стійкості громади в умовах постійних викликів.

Розпорядженням сільського голови від 19.11.2024 року № 228-р було прийнято рішення щодо розробки Стратегії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади на період до 2027 року. Основною метою цієї Стратегії є визначення пріоритетних проблем та перспектив покращення громади з подальшим встановленням конкретних завдань з однієї сторони для забезпечення сталого розвитку, а з іншої для мобілізації необхідних ресурсів та заходів для успішного подолання викликів воєнного стану та повоєнного відновлення. Розробка Стратегії здійснювалася із активним залученням мешканців громади, включаючи обговорення та розробку **проектів** розвитку, що відображають реальні потреби та виклики, з якими стикаються жителі.

У процесі розробки Стратегії розвитку Іркліївської сільської ТГ було проведено три засідання Робочої групи, що дозволило визначити зважені та збалансовані пріоритети для сталого розвитку громади. Перше засідання Робочої групи відбулося 28 листопада 2024 року, на якому були обговорені та затверджені методологія розробки Стратегії, етапи її реалізації, а також визначено необхідну інформацію та джерела для створення Профілю громади. Було також затверджено методику проведення опитувань серед підприємців, керівників бізнесу, лідерів громадської думки та мешканців громади. Процес стратегічного планування розпочався із соціально-економічного аналізу, який охоплював два етапи: по-перше, дослідження основних тенденцій соціально-економічного розвитку населених пунктів Іркліївської громади за попередній період, вивчення та оцінка потенційних можливостей розвитку, по-друге проведення опитувань серед мешканців громади та представників бізнесу для збору даних, що допомогли з'ясувати потреби та проблеми громади. Громадське обговорення матеріалів, що були підготовлені на етапах розробки Стратегії, проходило в кілька етапів. Оприлюднені матеріали стратегічного аналізу та результати опитувань були розміщені на офіційному веб-сайті громади для публічного обговорення.

Друге засідання Робочої групи відбулося 24 грудня 2024 року, де було обговорено отримані результати опитувань, представлені дані соціально-економічного аналізу, а також SWOT-аналіз, який допоміг визначити сильні та слабкі сторони громади, можливості та загрози. В ході цього засідання було затверджено види економічної діяльності, що доцільно включити до стратегічних цілей і напрямків розвитку Іркліївської громади на період до 2027 року.

На третьому засіданні, яке відбулося 29 травня 2025 року, були підведені підсумки виконаної роботи з стратегічного планування, а також затверджені обговорені раніше стратегічні та операційні цілі, завдання та конкретні заходи, спрямовані на їх реалізацію. Це засідання стало ключовим етапом у формуванні чіткої та реалістичної Стратегії розвитку громади, що відповідає потребам місцевих жителів та сприяє сталому розвитку Іркліївської громади на наступні роки. Фінансування заходів і проєктів передбачених Стратегією розвитку Іркліївської сільської територіальної громади буде здійснюватися за рахунок коштів місцевого бюджету, а також через залучення державних і приватних партнерів на основі принципів державно-приватного партнерства. Усі заходи та проєкти будуть спрямовані на досягнення стратегічних цілей, зокрема, забезпечення сталого економічного зростання, покращення якості життя мешканців громади, екологічну безпеку, інклюзивність та розвиток підприємництва.

II. АНАЛІТИЧНА ЧАСТИНА: КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

2.1. Загальна характеристика громади

29 жовтня 2017 року відбулося утворення Іркліївської сільської об'єднаної територіальної громади в рамках реформи децентралізації в Україні, шляхом об'єднання Іркліївської та Мельниківської сільських рад. Розширена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року. З 17 липня 2020 року віднесена Золотоніського району відповідно до Постанови Верховної Ради України №807-ІХ. «Про утворення та ліквідацію районів».

До складу громади входить 26 населених пунктів: села Іркліїв, Скородистик, Загородище, Червоногірка, Мельники, Воронинці, Червонохижинці, Чехівка, Васютинці, Вереміївка, Жовнине, Кліщинці, Коврай, Крутьки, Лихоліти, Лящівка, Москаленки, Новий Коврай, Придніпровське, Коврай, Ревбинці, Старий Коврай, Степове, Тимченки, Баталій та с-ща Журавлине і Мирне (Рис.1.1.).

Населення: 18809 осіб

Площа: 942,3км².

Адмін. центр: с. Іркліїв

Відстань від центру ОТГ до:

- міста Київ – 183 км.
- обласного центру, м. Черкаси – 55 км.
- районного центру, м. Золотоноша – 31 км.

Іркліївська сільська ТГ межує з Чорнобаївською селищною ТГ, Золотоніською міською ТГ та Вознесенською сільською ТГ. Порівняння Іркліївської сільської ТГ наведено в Таблиці 1.

Рис.1.1. – Географічне розташування Іркліївської сільської ТГ

Таблиця 1
Порівняння Іркліївської сільської ТГ з ключовими громадами-конкурентами станом на 2024 рік

Показники	Іркліївська сільська ТГ	Чорнобаївська селищна ТГ	Золотоніська міська ТГ	Вознесенська сільська ТГ
Розташування та структура:	Центр громади: с. Іркліїв	Центр громади: смт Чорнобай, знаходиться північніше від Іркліївської громади.	Центр громади: м. Золотоноша. Розташована на північний захід від Іркліївської громади, є адміністративним центром району.	Центр громади: с. Вознесенське. Знаходиться на північний захід від Іркліївської громади, у безпосередній близькості до Золотоніської міської громади.
Територія, км²	942,3км ²	616,2 км ²	410 км ²	107,4 км ²

Населення		18809 (разом з ВПО)	20269	35339	5024
Сильна сторона, що надає перевагу розвитку	Водні ресурси сприятливі для рибництва та зрошення.	Добре розвинена інфраструктура, наявність переробних підприємств, в тому числі релокованих.	Потужний центр переробної промисловості	Близькість до районного центру дозволяє розвивати малі переробні підприємства	
Економічна спеціалізація:		<u>Сільське господарство:</u> домінують рослинництво (зернові, олійні) та тваринництво (велика рогата худоба, свинарство). <u>Переробна промисловість:</u> громада має невеликі млини, олійні виробництва.	<u>Переробна промисловість:</u> потужності з виробництва молочних продуктів, консервів, переробки зернових. <u>Сільське господарство:</u> околиці громади зайняті рослинництвом та овочівництвом. <u>Торгівля та логістика:</u> розвинений сектор роздрібної торгівлі та транспортні вузли.	<u>Сільське господарство:</u> домінує рослинництво (зернові, олійні) та садівництво. <u>Переробка:</u> невеликі переробні підприємства, орієнтовані на місцеву продукцію (олія, крупи). <u>Молочна галузь:</u> ферми та виробництва молока.	
Сильні сторони		– Географічна близькість до адміністративного центру району. – Добре розвинена інфраструктура для зберігання зернових та овочів. – Потенціал у зеленому туризмі.	– Потужний центр переробної промисловості. – Вигідне розташування на транспортних шляхах (Черкаси–Київ). – Добре розвинена соціальна інфраструктура.	– Близькість до адміністративного центру району. – Потенціал для розвитку садівництва та створення продуктів із доданою вартістю.	
Слабкі		– Залежність від сільського	– Перенасиченість економічної	– Низький рівень диверсифікації	

сторони	господарства без суттєвої доданої вартості. – Недостатній розвиток малого бізнесу та підприємництва.	структури обмежує розвиток нових галузей. – Значна конкуренція серед локального бізнесу.	економіки. – Відсутність великих переробних підприємств.
----------------	---	---	---

2.2. Історична довідка

Іркліїв – давнє поселення яке має багату історію, що бере свій початок ще з давніх часів. Сьогодні це громада розташована обабіч автотраси Київ – Дніпропетровськ за 16 км на південь від центру смт. Чорнобай(не районний центр), за 27,1 км від залізничної станції м. Золотоноша, за 183 км нижче по Дніпру від столиці м. Київ та за 55 км від обласного центру м. Черкаси. Однак, археологічні дослідження свідчать про існування поселень на території сучасного Ірклієва ще за часів Київської Русі. Завдяки вигідному розташуванню на перетині торгових шляхів, ця територія завжди відігравала важливу роль у житті регіону.

Перша письмова згадка про Іркліїв датується 1601 роком. На той час це було невелике поселення, що потерпало від постійних нападів кочівників. В середині XVII століття Іркліїв відігравав важливу роль у національно-визвольній боротьбі українського народу. У 1648 році село стає центром Іркліївського козацького полку, який був створений під час Хмельниччини. Козаки цього полку брали активну участь у військових кампаніях Богдана Хмельницького.

У 1650 році тут відбулася важлива нарада козацької старшини, на якій обговорювалися питання зовнішньої політики козацької держави. Однак у період Руїни поселення зазнало значних руйнувань. У 1677-1678 роках Іркліїв спалили турецько-татарські війська, що призвело до його тимчасового занепаду.

Після включення цих земель до складу Російської імперії Іркліїв стає частиною Київського намісництва, а з 1802 року – Полтавської губернії. Важливим етапом у розвитку села було XIX століття, коли його мешканці брали участь у війні 1812 року, а пізніше – у Кримській війні.

Після революції 1917 року в Ірклієві було встановлено радянську владу, що спричинило зміни в житті громади. В 1930-х роках відбулася колективізація, що призвела до масових репресій і Голодомору 1932-1933 років, який став однією з найтрагічніших сторінок в історії села.

Під час Другої світової війни Іркліїв був окупований нацистськими військами. Місцеве населення чинило активний опір окупантам, багато мешканців воювали в лавах Червоної армії та партизанських загонах. У вересні 1943 року Іркліїв було звільнено радянськими військами.

У повоєнний період село активно розвивалося. Відбудовувалися зруйновані будівлі, створювалися нові підприємства, освітні та медичні заклади. Іркліїв поступово ставав центром промислового та аграрного розвитку регіону.

Зі здобуттям Україною незалежності в 1991 році Іркліїв продовжив свій розвиток, зберігаючи культурні та історичні традиції. Важливим кроком у житті громади стала адміністративна реформа. У 2017 році було створено Іркліївську об'єднану територіальну громаду, а в 2020 році вона була розширена та увійшла до складу Золотоніського району. Нині громада об'єднує 26 населених пунктів і активно працює над розвитком інфраструктури, покращенням соціальної сфери та збереженням історичної спадщини.

2.3. Географічне розташування та природно-ресурсний потенціал

Іркліївська громада, розташована в центральній частині Черкаської області та має помірно континентальний клімат. Таке стратегічно вигідне географічне положення, сприяє її розвитку та економічному зростанню, а також створює перспективи для створення умови для розвитку різних сфер діяльності. Варто також зазначити і сприятливі кліматичні умови, адже зими тут відносно м'які, з частими відлигами, а літа теплі, іноді спекотні, з дощами, що приносяться західними вітрами. Середня температура в січні становить $-5,9^{\circ}\text{C}$, а влітку – близько $+19^{\circ}\text{C}$.

Останні десятиліття в громаді, як і в Україні в цілому, спостерігається підвищення середньорічної температури. За останні 30 років вона зросла на $1,2^{\circ}\text{C}$, а за останні 10 років – на $1,7^{\circ}\text{C}$. Зміни температури більш відчутні в холодний період (листопад-березень), де підвищення становить в середньому $1,3^{\circ}\text{C}$, в той час як в теплий період (квітень-жовтень) – $1,1^{\circ}\text{C}$. Ці загальноукраїнські кліматичні зміни також позначаються на Іркліївській громаді, приводячи до м'якших зим і спекотніших літ.

Враховуючи географічно-кліматичні умови громади, можливо виокремити низку особливостей, та пов'язаних з ними конкурентних переваг громади:

- Географічне розташування в лісостеповій зоні, з родючими чорноземами, дає можливість для інтенсивного аграрного виробництва. Це є важливою конкурентною перевагою для громади, яка може активно розвивати сільськогосподарську діяльність, збільшувати виробництво зернових, овочів, фруктів та продукції тваринництва.
- Ландшафт Іркліївської громади багатий на природні ресурси. Величезну роль у розвитку сільського господарства та інших галузей відіграють родючі ґрунти, а також водойми, які можуть бути використані для іригації, а також для розвитку рибного господарства.

- Завдяки мальовничим природним пейзажам, а також наявності місць для екологічного туризму та відпочинку на природі, громада може розвивати туристичну інфраструктуру. Це дозволяє залучати інвестиції в туристичну сферу та створювати нові робочі місця.
- Завдяки наявності лісів, водних ресурсів та родючих земель громада має високий потенціал для розвитку органічного сільського господарства та екологічно чистого виробництва. Це може стати конкурентною перевагою на ринку, де все більше цінується екологічно чиста продукція.

Земельні ресурси Іркліївської сільської ТГ

Земельні ресурси є одним з основних джерел економічного розвитку Іркліївської громади завдяки їх великій ролі в аграрному секторі, який є основою економіки регіону. Оскільки Іркліївська громада розташована в лісостеповій зоні з родючими чорноземами, це створює оптимальні умови для розвитку сільськогосподарської діяльності. Родючі землі забезпечують можливість вирощування різноманітних культур, таких як: зернові, олійні культури, овочі, фрукти, що сприяє сталому розвитку сільського господарства. Чорноземи високої родючості займають 55,6% території громади, що є однією з ключових переваг для розвитку аграрного сектору (Рис.1.2). Земельні ресурси створюють робочі місця в аграрному секторі, зокрема на фермах, переробних підприємствах, а також у супутніх галузях - транспорт, зберігання та логістика сільськогосподарської продукції. Наразі громада знаходиться на етапі інвентаризації своїх земельних ресурсів, що в майбутньому значно підвищить конкурентоздатність громади.

Рис. 1.2. – Розподіл земель за призначенням в межах громади

Лісові та водні ресурси Іркліївської сільської ТГ

Ліси громади здебільшого належать до рівнинних і входять до складу лісостепової зони. Загалом клімат громади є сприятливим для вирощування різноманітних деревних та чагарникових порід, зокрема для високопродуктивних дубових та соснових насаджень. У лісах громади переважають дуб звичайний, сосна звичайна, вільха, а також акація.

На території громади розташовані два лісогосподарські підприємства: державне спеціалізоване господарське підприємство «Ліси України» (філія «Золотоніське лісове господарство») та комунальне лісогосподарське підприємство «Чорнобай ліс» Чорнобаївської селищної ради Золотоніського району, Черкаської області, які відповідають за збереження, відновлення та вирубку лісових насаджень. Частина лісів належить колективному сільськогосподарському підприємству «Міжгір'я».

Водний фонд громади включає 28 водних об'єктів, з яких 4 знаходяться в межах населених пунктів. Водні об'єкти мають різноманітні типи: руслові, заплавні та наливні. Основні притоки річки Дніпро:

1. Річка Ірклій – ліва притока Дніпра, що впадає в Кременчуцьке водосховище. Починається на сході від селища Привітне (Комінтерн) і тече через села Ревбинці, Лихоліти, Червоногірка, Загородище, Іркліїв і Скородистик. Ірклій тече переважно на південь і впадає в Кременчуцьке водосховище. На річці розташовані 4 об'єкти природно-заповідного фонду.
2. Сульська затока – розташована в межах села Лящівка і є частиною національного природного парку «Нижньосульський».
3. Річка Коврай – ліва притока Дніпра, яка протікає в межах Золотоніського району. Коврай тече через територію села Баталій, а потім через села Москаленки та Тимченки, впадаючи в Кременчуцьке водосховище. Її довжина становить близько 12 км, з падінням русла від витoku до гирла на 4 м, що відповідає середньому похилу 0,33 м/км.
4. Кременчуцьке водосховище – розташоване в басейні річки Дніпро. Довжина водосховища приблизно 12 км, висота витoku річки над рівнем моря – 129 м, а висота гирла – 125 м. Середній похил русла складає 0,33 м/км.

Ці водні об'єкти відіграють важливу роль у водозабезпеченні, екосистемах і економічному розвитку громади.

Згідно з результатами інвентаризації водних об'єктів Іркліївської сільської територіальної громади, проведеної відповідно до Протоколу №5 від 20 січня 2022 року засідання комісії з інвентаризації водних об'єктів, лісових ресурсів, а також об'єктів державної та комунальної власності на території Черкаської області, було встановлено, що на території громади налічується 84 водних об'єкти. З них 54 водних

об'єкти мають кадастровий номер 7125182800:05:000:0508 і належать Державному підприємству «Іркліївський розплідник рослиноїдних риб». Паспорти водних об'єктів для цих об'єктів були розроблені 14 березня 2019 року. Також у цей перелік включено водні об'єкти, які тривалий час пересохли і більше не мають водного покриття. Серед таких об'єктів – водні об'єкти в наступних населених пунктах: село Степове (2 об'єкти), село Тимченки (2 об'єкти), село Старий Коврай (2 об'єкти), а також села Лихоліти, Іркліїв, Крутьки, Новий Коврай. Ця інвентаризація дає можливість більш точно оцінити стан водних ресурсів громади та вжити необхідних заходів для їх відновлення або охорони.

На території Іркліївської сільської територіальної громади розташовано 16 територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 2483,2146 га, з яких 2 загальнодержавного значення площею -2163,81 га. та 14 місцевого значення площею 319,4046 га., а саме:

1. Національний природний парк «Нижньосульський» - загальна площа 18635,11, зокрема в межах с. Лящівка (землі запасу) 2163,81 га. Створений Указом президента від 10.02.2010 року №155/2010. Державна форма власності (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України)
2. Комплексна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Урочище Бурти» - розташована поблизу с. Лящівка Золотоніського району, на правому схилі правого берега р.Сули, загальною площею 10,0 га. Створена розпорядження РМ УРСР від 14.10.1975 р. №780-р. Державна форма власності.
3. Ботанічний заказник місцевого значення «Бобухівщина» - загальною площею 2,0 га., розташований в Золотоніському районі, ПдСх околиці с.Іркліїв та Сх. околиця с. Скородистик, створений відповідно до рішення Обласної ради від 28.04.93 р. №14-21. Перебуває у відданні СКВ «Міжгір'я».
4. Ботанічний заказник місцевого значення «Іркліївський» - загальною площею 2,0 га., розташований в Золотоніському районі, ПдЗх околиця с.Іркліїв проголошений відповідно до рішення Обласної ради від 28.04.93 р. №14-21, перебуває у відданні СКВ «Міжгір'я».
5. Гідрологічний заказник місцевого значення «Загородищанський» - загальною площею 50,4 га, який розташований в Золотоніському районі с.Загородище, проголошений відповідно до рішення облвиконкому від 28.11.79 р. №597 . Перебуває у відданні СКВ «Міжгір'я».
6. Ландшафтний заказник місцевого значення «Солонці» - загальною площею 27,5399 га, розташованого в адміністративних межах Іркліївської сільської

- ради за межами населеного пункту, створено рішенням Черкаської обласної ради від 25.10.2019 року № 32-41/VII. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.
7. Ландшафтний заказник місцевого значення «Лихолітський» - загальною площею 52,0 га., створено рішенням Черкаської обласної ради від 25.10.2019 року № 32-41/VII, розташований за межами с.Лихоліти. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.
 8. Гідрологічний заказник місцевого значення «Ревбинський» - загальною площею 25,4 га., створено рішенням Черкаського облвиконкому від 28.11.1979 р. № 597, розташована на заболоченій ділянці у долині річки Ірклій біля с. Ревбинці. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.
 9. Ботанічний заказник місцевого значення «Джулайка» - загальною площею 14,0 га, проголошений Рішення обласної ради від 17.08.2004 №17-6/IV, та розташований в Золотоніському районі, адміністративні межі Іркліївської сільської ради в 23 виділі 48 кварталу Великобурімського лісництва Золотоніського ДЛГ. Перебуває у відданні Філії «Золотоніського лісового господарства» ДП «Ліси України».
 10. Ентомологічний заказник місцевого значення «Підгірський» - загальною площею 20,0 га., розташований за межами с.Крутьки Золотоніського району, проголошений Рішення Облвиконкому від 21.11.1984 р.№354. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.
 11. Ландшафтний заказник місцевого значення «Мацькова гора» - загальною площею 101,7201 га., створено рішенням Черкаської обласної ради від 11.09.2020 року № 38-20/VII. Розташований в адміністративних межах Іркліївської сільської ради за межами населеного пункту. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.
 12. Ботанічний заказник місцевого значення «Червонохиженський» - загальною площею 20,0 га., створено Рішенням обласної ради
 13. від 28.04.1993р. № 14-21, розташований в ПдЗх околицях с.Червонохиженці. перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.
 14. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Загородищанський старожил» - площею 0,03 га., розташовани по вул.. Героїв Крут с.Загородище Золотоніського р-ну, проголошений Рішення обласної ради від 03.02.2017 №12-9/VII. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.

15. Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Алея Старицького М. П.» - загальною площею 0,0870 га, розташованого в с.Кліщинці в межах населеного пункту, створений Рішенням обласної ради від 10.11.2006 №5-9/V. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.
16. Ботанічна пам'ятка природи «Дерева-сестри» - загальною площею 0,01 га., розташована в Золотоніському районі Черкаської області, село Крутьки, урочище Кропивне, проголошений рішенням Черкаського Облвиконкому від 13.05.1975 рік №288 та 21.11.1984 року № 354. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.
17. Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Васютинський дендрологічний парк» - загальною площею 4,2176 га, розташований в с.Васютинці Золотоніського р-ну, проголошений рішенням Черкаського Облвиконкому від 12.01.1982 року № 12. Перебуває у відданні Іркліївської сільської ради.

Охоронні зобов'язання на Іркліївську сільську раду оформлені. Іркліївська сільська рада є власником даної категорії земель в адміністративних межах громади і до повноважень якої перейшли зобов'язання щодо забезпечення режиму їх охорони та збереження. Рішенням Іркліївської сільської ради №31-23/VIII від 05.06.2023 та №39-37/VIII від 37.02.2024 року прийнято рішення «Про надання дозволу на розроблення проектів землеустрою щодо організації і встановлення меж території природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення» на території та об'єкти природно-заповідного фонду які перебувають у відданні Іркліївської сільської ради.

2.4. Характеристика населення та трудових ресурсів

Повномасштабні бойові дії в Україні спричинили поглиблення демографічної кризи, що полягає у підвищенні рівня смертності серед військових і цивільного населення, у внутрішньому переміщенні мешканців із небезпечних територій, у вимушеній еміграції переважно жінок і дітей, зокрема без намірів повернутися. Ця ситуація неабияк вплинула на демографічну ситуацію як в Іркліївській громаді, так і в області в цілому. Значне зменшення кількості працездатного населення, скорочення народжуваності та збільшення частки літніх людей створюють виклики для економічного розвитку громади.

Водночас можна говорити й про певний відсоток збільшення чисельності населення за рахунок внутрішньо переміщених осіб (ВПО) (Таблиця 2). Вимушені переселенці, які знайшли прихисток у громаді, стають її частиною, залучаються до економічного та соціального життя, сприяють розвитку місцевого підприємництва.

Ці зміни потребують розробки та впровадження ефективних стратегій адаптації та інтеграції ВПО, а також підтримки місцевого населення в умовах демографічних викликів.

Таблиця 2

Чисельність мешканців в населених пунктах громади (з зазначенням кількості ВПО)

Населений пункт	2021	2022	2023	2024
Баталий	5	5	4	4
- ВПО	0	0	0	0
Васютинці	1268	1241	1240	1221
- ВПО		38	23	31
Вереміївка	1236	1257	1190	1198
- ВПО		155	111	110
Воронинці	314	314	298	296
- ВПО		22	24	30
Жовнине	690	717	704	702
- ВПО		36	21	41
Журавлине	73	72	68	62
- ВПО		0	0	1
Загородище	163	163	150	148
- ВПО		9	8	14
Іркліїв	2034	2034	1980	1967
- ВПО		146	123	158
Кліщинці	960	917	934	925
- ВПО		40	22	18
Коврай	121	127	119	119
- ВПО		3	0	0
Крутьки	1140	1141	1118	1110
- ВПО		62	27	38
Лихоліти	582	581	573	565
- ВПО		19	21	17
Лящівка	857	834	844	848
- ВПО		56	14	14
Мельники	1136	1143	1126	1106
- ВПО		42	44	54
Мирне	357	357	513	503
- ВПО		34	45	39

Москаленки	1191	1186	1249	1240
- ВПО		88	72	61
Новий Коврай	296	296	290	283
- ВПО		11	6	26
Придніпровське	827	838	838	812
- ВПО		60	47	98
Ревбинці	593	594	568	558
- ВПО		21	26	30
Скородистик	1218	1218	1240	1221
- ВПО		120	100	123
Старий Коврай	793	791	784	784
- ВПО		55	40	36
Степове	571	579	551	533
- ВПО		50	37	30
Тимченки	792	806	775	759
- ВПО		51	37	59
Червоногірка	297	297	278	273
- ВПО		2	7	10
Червонохижинці	66	60	54	50
- ВПО		2	3	2
Чехівка	467	470	455	448
- ВПО		20	23	34

Незважаючи на те, що певна частина внутрішньо переміщених осіб (ВПО) проживає на території Іркліївської сільської територіальної громади, загальна чисельність її населення має тенденцію до поступового зменшення. Це зниження є результатом кількох факторів, зокрема еміграції до більших міст у пошуках кращих умов для життя та роботи, а також низького рівня народжуваності та старіння населення. Водночас, наявність ВПО допомагає підтримувати демографічну ситуацію, але цей процес не здатний повністю компенсувати природне зменшення чисельності місцевих мешканців.

Протягом останніх трьох років у віковій структурі населення Іркліївської сільської територіальної громади спостерігається стабільна тенденція до зменшення кількості осіб у вікових групах молодших за працездатний вік, а також серед дітей дошкільного та шкільного віку. Водночас кількість людей віком понад 65 років, тобто старших за працездатний вік, залишається стабільною (Таблиця 3). Крім того, війна істотно впливає на статеву структуру населення громади, оскільки спостерігається значне зменшення кількості чоловіків. Це явище зумовлене як високими втратами серед чоловічої частини населення через участь у бойових діях,

так і збільшенням еміграції серед чоловіків, які виїжджають з країни в пошуках безпеки та кращих умов для життя. Як результат, частка чоловіків у громаді зменшується, що ще більше поглиблює дисбаланс у статевій структурі.

Таблиця 3
Розподіл населення за віком

№ п/п	Сільські ради та населенні пункти в них	Чоловіки					Жінки				
		0-17	18-39	40-59	60 +	усього	0-17	18-39	40-59	60 +	усього
1.	Іркліївська сільська рада										
1.1	Жовнине	43	85	85	132	345	53	70	90	146	359
1.2	Придніпровське	53	113	133	108	407	65	85	118	163	431
1.3	Коврай	7	16	22	13	58	7	8	16	29	60
1.4	Лящівка	57	115	137	91	400	60	100	134	150	444
1.5	Ревбинці	37	73	89	65	264	35	64	80	120	299
1.6	Старий Коврай	66	130	144	46	386	70	111	112	104	397
1.7	Мирне	11	122	120	102	355	14	44	44	53	155
1.8	Степове	39	76	87	54	256	38	75	83	98	294
1.9	Васютинці	98	193	151	125	567	84	205	162	222	673
1.10	Лихоліти	54	83	82	66	285	37	64	91	96	288
1.11	Москаленки	97	181	154	162	594	91	172	151	232	646
1.12	Новий Коврай	15	28	39	38	120	23	30	69	48	170
1.13	Іркліїв	122	223	420	148	913	140	341	369	217	1067
1.14	Скородистик	62	84	201	212	559	79	99	165	338	681
1.15	Загородище	10	18	25	29	82	7	14	36	11	68
1.16	Червоногірка	22	31	29	39	121	16	46	49	46	157
1.17	Кліщинці	85	71	142	76	374	99	93	207	160	559
1.18	Мельники	79	147	164	122	512	82	153	170	210	615
1.19	Воронинці	25	41	45	31	142	31	33	42	50	156
1.20	Червонохижинці	3	5	6	9	23	5	5	6	15	31
1.21	Крутьки	93	158	174	105	530	91	153	168	182	594
1.22	Чехівка	15	58	146	80	299	19	33	41	45	138
1.23	Журавлине	2	9	12	8	31	8	7	5	14	34
1.24	Тимченки	54	101	112	88	355	53	94	133	138	418
1.25	Баталий	0	0	2	1	3	0	0	0	1	1
1.26	Вереміївка	92	163	182	123	560	63	144	182	241	630

Усього: 1241 2324 2903 2073 8541 1270 2243 2723 3129 9365

2.5. Фінансовий стан та бюджет територіальної громади

Зведений бюджет Іркліївської сільської ТГ по доходній частині загального фонду у 2023 році виконано на 112,2%, уточнене призначення складає 231 459 402.63 грн., в той час як у 2024 році – 105,8% (224 549 995.17 грн.). Значну частку надходжень до бюджету становлять місцеві податки, до яких входять податок на майно, єдиний податок та податок на нерухомість (Табл. 4). Основним бюджетоутворюючим податком залишається податок на доходи фізичних осіб та податкові надходження разом.

Таблиця 4

Доходи бюджету, млн. грн.

Показники	2021 (сумарно)	2022 (сумарно)	2023 (сумарно)	2024 (сумарно станом на 15.12.2024)	2025 (прогноз)
Прибутковий податок з громадян/ Податок з доходів фізичних осіб	63,47958788	62,52765781	92,93694512	82,68030649	89,36056800
Єдиний податок(крім с/г виробників)	6,86620106	7,529462950	8,652248990	12,79571288	13,60000000
Єдиний податок від с/г виробників	12,73379661	13,02411598	13,12395157	13,78589204	14,20000000
Доходи від відчуження нерухомості та землі	0,000000000	0,109705800	0,137430000	0,060546300	0,000000000
Податок на прибуток підприємств комунальної власності	0,000000000	0,000000000	0,000000000	0,000387100	0,001600000
Плата за землю	17,37974476	20,76169207	24,32167966	24,61833576	26,67500000
Податок на нерухомість	0,778863470	0,780069470	1,202898090	1,076431320	1,137000000
Акцизний збір	1,752736760	2,639726680	4,894518410	5,346792270	6,070000000
Інші місцеві податки та збори	0,106250000	0,173166670	0,133333340	0,068749980	0,079170000
Податкові надходження разом	103,2690987	107,5413406	145,4208464	140,5355870	151,2984280
Дохід від оренди комунального майна	0,074686600	0,155656160	0,158273520	0,246278740	0,271000000

інше	0,926776140	0,567057350	1,277762310	1,584089790	1,624572000
------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------

Таблиця 5
Найбільші платники податків у громаді

	Назва	Сплачено ПДФО	Акциз	Плата за землю	Податок на нерухомість
1	СТОВ "Дніпро"	15,83947703	0,0000000000	4,13869731	0,04089090
2	Стов "Агроко"	16,20871205	0,0000000000	3,24693437	0,02030645
3	СТОВ "Старий Коврай"	5,64233089	0,0000000000	0,94809227	0,07940574

Аналізуючи наявні дані, можливо прослідкувати, що основним бюджетоутворюючим податком в громаді є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), що свідчить про те, що бюджет громади значною мірою залежить від рівня доходів її мешканців. Податкові надходження, що включають ПДФО, складають значну частину бюджету, однак така ситуація має як позитивні, так і негативні аспекти. В першу чергу це дає можливість говорити про стабільність доходів, оскільки ПДФО є стабільним джерелом надходжень, бо він безпосередньо пов'язаний з рівнем зайнятості та заробітною платою мешканців громади, а отже якщо економіка громади зростає, доходи від цього податку також збільшуються. Не менш важливим аспектом є і прозорість, оскільки податок на доходи фізичних осіб сплачується безпосередньо з заробітної плати, це забезпечує контроль за надходженнями до бюджету. Тим не менш така залежність від ПДФО робить бюджет громади вразливим до коливань на ринку праці. Наприклад, у разі економічних труднощів або зниження рівня зайнятості у громаді (що може статися через кризу чи зменшення виробничих потужностей) бюджет може значно скоротитися. Більше того залежність від ПДФО свідчить і про те, що громада не використовує повною мірою потенціал місцевих ресурсів, таких як інвестиції, розвиток бізнесу чи аграрної діяльності.

2.6. Характеристика наявної інфраструктури

Іркліївська сільська територіальна громада має достатньо розвинену інфраструктуру, однак є певні проблеми, які потребують уваги та покращення для забезпечення комфортного життя її мешканців. Загальна ситуація із розвитком інфраструктури громади виглядає наступним чином:

- **Фінансова та банківська інфраструктура**

Громада має відділення Ошадбанку, що забезпечує доступ до фінансових послуг для місцевих жителів. Це важливий елемент для розвитку економічної активності, підтримки малого та середнього бізнесу, а також для громадян, які потребують банківських послуг.

- **Транспортна інфраструктура**

Протяжність доріг комунальної власності становить 350,6 км, однак їхній стан варіюється від задовільного до незадовільного, що створює проблеми для зручного переміщення жителів громади. Більшість сіл мають під'їзні дороги загального користування місцевого значення, але деякі з них знаходяться на балансі області і потребують значного фінансування для ремонту. Низький рівень інвентаризації доріг також ускладнює точну оцінку їхнього реального стану.

Великою проблемою є відсутність належного транспортного сполучення між всіма селами громади та районним центром. Більшість сіл мають обмежене транспортне сполучення, а деякі села не мають регулярного автобусного маршруту. Найкраще ситуація з транспортним сполученням у селах, що розташовані ближче до обласного центру. Однак багато сіл потребують покращення транспортної доступності, що допомогло б жителям зручніше добиратися до районних і обласних центрів.

- **Мобільний зв'язок та Інтернет**

Всі села громади мають покриття мобільним зв'язком та мобільним Інтернетом від принаймні одного оператора. Це важлива складова сучасної інфраструктури, оскільки забезпечує зв'язок з іншими територіями та можливість доступу до інформації. Також є підключення до широкосмугового Інтернету, за винятком села Баталій, де населення дуже мале. Інтернет-послуги надаються кількома провайдером, що забезпечує варіативність для користувачів.

- **Освітня та медична інфраструктура**

У громаді є 4 дошкільні заклади, 11 загальноосвітніх навчальних закладів, ДНЗ «Іркліївський професійний аграрний ліцей» та 19 медичних установ, зокрема амбулаторії та фельдшерсько-акушерські пункти (ФАПи). Це забезпечує базову медичну допомогу та доступ до освіти для мешканців громади. Кількість медичних закладів дозволяє задовольняти потреби населення в основних медичних послугах. Однак слід звернути увагу на покращення якості медичних послуг та надання спеціалізованої допомоги.

- **Культурно-спортивна інфраструктура**

Громада має 22 об'єкти культурно-спортивного призначення, серед яких будинки культури, спортивні зали, бібліотеки. Також на території громади діють кілька музеїв, зокрема Музей Михайла Старицького в селі Кліщинці та Крутьківський

краєзнавчий музей. Наявність таких культурних та освітніх закладів сприяє розвитку місцевої культури та збереженню історичних традицій.

- **Економічна інфраструктура**

У громаді функціонує 116 об'єктів економічної інфраструктури, серед яких магазини, аптеки, кафе. Це забезпечує базові потреби мешканців у товарах та послугах, однак розвиток малого та середнього бізнесу міг би сприяти збільшенню економічної активності та створенню нових робочих місць.

- **Енергетична інфраструктура**

Енергетична інфраструктура громади має певні проблеми, зокрема через відсутність централізованого теплопостачання та значну застарілість деяких систем водопостачання в окремих селах. Лише 7 сіл громади мають централізоване водопостачання, але система є застарілою і потребує термінової модернізації. У селі Кліщинці та інших селах, де система водопостачання є проблемною, існують великі борги за електроенергію, які інколи погашаються за рахунок бюджету громади, що викликає напругу серед мешканців.

- **Екологічна інфраструктура**

Громада також має природні ресурси, які можуть стати основою для розвитку екологічного туризму, зокрема Васютинський дендрологічний парк та скансен у Вереміївці. Ці природні об'єкти можуть стати важливими елементами для залучення туристів та покращення економічної ситуації в громаді.

2.7. Результати опитування зацікавлених сторін

У процесі підготовки Стратегії розвитку громади було проведено опитування серед двох основних груп зацікавлених сторін – мешканців громади та представників місцевого бізнесу. Метою цього дослідження було отримати об'єктивне уявлення про рівень задоволеності життям у громаді, виявити ключові бар'єри для розвитку, а також зібрати пропозиції щодо майбутніх напрямків зростання.

Опитування бізнесу виявилось найменш репрезентативним. Обмежена активність може мати кілька причин: загальна недовіра до процесів громадського планування, відсутність віри в ефективність таких ініціатив, перевантаженість повсякденними бізнес-завданнями або невпевненість у тому, що їхня думка буде врахована в реальних управлінських рішеннях. Незважаючи на малу вибірку, надані відповіді дозволяють окреслити основні виклики, які бачать підприємці. Серед них – високі податкові та регуляторні навантаження, нестача фінансової підтримки, нестабільна економічна і політична ситуація, а також недостатній рівень інфраструктурного забезпечення. Також було відзначено низку чинників, які, на думку бізнесу, заважають розвитку громади в цілому: відсутність можливостей для

самореалізації та змістовного дозвілля, зношеність інженерних мереж, поганий стан доріг, нестача інвестицій (як зовнішніх, так і внутрішніх), низька громадська активність та значна частка населення старшого працездатного віку. При цьому підприємці виокремили сільське господарство (рослинництво, тваринництво, ягідництво) та переробку аграрної продукції як основні напрями майбутнього економічного зростання громади.

Участь мешканців громади в опитуванні була дещо вищою. Половина респондентів вказали, що їм комфортно жити у громаді, деякі відповіді сигналізують про відчуття безвиході або вимушеного проживання без особистої перспективи. 1/6 респондентів прямо зазначили, що громада не має майбутнього, а ще 1/6 живуть тут вимушено, водночас інші рекомендували б громаду своїм знайомим як місце для проживання. Це свідчить про певний розрив у сприйнятті якості життя – від задоволення до повної відсутності довіри до майбутнього. Серед проблем, які найчастіше згадували мешканці, домінують ті самі, що й у бізнесу: безробіття, відсутність можливостей для самореалізації та дозвілля, зношеність інженерної інфраструктури, поганий стан дорожнього покриття, відсутність інвестицій, а також пасивність і низька ініціативність мешканців. Додатково респонденти звертали увагу на забруднення довкілля, зокрема питної води, та брак інформації про громаду за її межами.

Окрему увагу в аналізі було приділено питанню інклюзивності, яке є важливою складовою сталого розвитку громади. За результатами опитування, мешканці визнають наявність базових елементів інклюзивного середовища, зокрема пандусів у деяких закладах та загальну відкритість місцевого бізнесу до співпраці у цьому напрямку. Проте зазначається, що абсолютна більшість громадських місць, включно з адміністративними будівлями, об'єктами дозвілля та медичними установами, залишаються недоступними для людей з обмеженими можливостями. В громаді відсутній інклюзивний громадський транспорт, а зони відпочинку не відповідають стандартам доступності. Це створює бар'єри для повноцінної участі окремих груп населення у громадському житті та потребує системного вирішення у подальшому стратегічному плануванні.

Таким чином, результати опитування обох груп виявили велику кількість спільних викликів і потреб. Це свідчить про необхідність комплексного підходу до стратегічного планування розвитку громади, що має передбачати інфраструктурну модернізацію, підтримку економічної активності, стимулювання інвестицій, розширення можливостей для особистісного зростання мешканців, розвиток інклюзивного середовища та підвищення участі громадян у прийнятті рішень. Тільки

синергія зусиль місцевої влади, громади та бізнесу дозволить досягти довгострокових позитивних змін.

III. ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ВИБОРУ: ГОЛОВНІ ЧИННИКИ ТА СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

3.1. SWOT-аналіз Іркліївської сільської громади

SWOT-аналіз є важливим інструментом стратегічного планування, що дозволяє оцінити як внутрішні сильні й слабкі сторони (Strengths and Weaknesses), так і зовнішні можливості й загрози (Opportunities and Threats), що впливають на організацію або громаду. У контексті розвитку громади SWOT-аналіз є незамінним інструментом для виявлення потенціалу громади, а також розуміння тих проблем та викликів, які можуть виникнути на шляху її розвитку. Абревіатура SWOT утворена від перших літер чотирьох основних аспектів, що підлягають аналізу:

1. **Strengths (Сильні сторони):** Це внутрішні переваги громади або організації, які дозволяють їй успішно розвиватися та досягати поставлених цілей. Сильні сторони можуть включати в себе ресурси, кваліфіковану робочу силу, сприятливу географічну позицію, історичні або культурні особливості, які сприяють розвитку.
2. **Weaknesses (Слабкі сторони):** Це внутрішні проблеми або недоліки, які обмежують розвиток громади або організації, утруднюючи досягнення поставлених цілей. Слабкі сторони можуть включати нестачу ресурсів, недостатній рівень інфраструктури, низьку кваліфікацію кадрів або погану організацію внутрішніх процесів.
3. **Opportunities (Можливості):** Це зовнішні фактори, що можуть позитивно впливати на розвиток громади або організації. Можливості можуть включати нові ринки, програми підтримки з боку держави або міжнародних організацій, нові технології, а також зміни в суспільних або економічних умовах, які можуть створити нові перспективи для зростання.
4. **Threats (Загрози):** Це зовнішні чинники, які можуть поставити під загрозу розвиток громади або організації, створюючи перешкоди або зменшуючи її конкурентоспроможність. Загрози можуть бути економічними (кризи, зміни на ринках), політичними (нестабільність, законодавчі зміни), соціальними (зміни у демографічній ситуації, культурні бар'єри) або екологічними (катастрофи, зміни клімату).

Проведення SWOT-аналізу дає змогу:

- **Оцінити потенціал громади:** Ідентифікувати її сильні сторони та на їх основі будувати стратегії розвитку, спрямовані на досягнення успіху.

- **Визначити слабкі сторони:** Виявити внутрішні обмеження, що заважають ефективному розвитку, і сприяти їх вирішенню або усуненню.
- **Скористатися можливостями та уникнути загроз:** Використовувати наявні можливості для розвитку громади та приймати стратегічні рішення для запобігання або мінімізації ризиків, пов'язаних із зовнішніми загрозами.

Процес розробки SWOT-аналізу Іркліївської сільської територіальної громади проходив через кілька етапів, на яких активно брали участь представники влади, підприємств, комунальних установ та мешканці різних соціальних груп. Перший етап включав проведення засідань робочої групи з розробки стратегії, а також залучення зацікавлених сторін для проведення галузевого SWOT-аналізу. На цих засіданнях аналізувалися ключові напрямки, такі як розвиток окремих галузей громади, інфраструктура та просторове планування, економічна ситуація, стан природного середовища та інші важливі аспекти.

Другий етап полягав у узагальненні та рейтингуванні результатів, що були отримані на попередньому етапі. Зібрані дані були оброблені у вигляді консолідованого SWOT-аналізу. Це включало уточнення змісту та ваги виявлених факторів на основі соціально-економічного аналізу та результатів соціологічних досліджень. Кількість факторів у кожній категорії (сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози) варіювалася від десяти до п'ятнадцяти, залежно від їхньої важливості та потенційного впливу на громаду. Підготовлені матеріали були представлені для обговорення робочій групі та коригувалися на основі отриманих відгуків і додаткових висновків. Наприкінці цього етапу були вилучені менш важливі або непридатні для аналізу фактори, що дозволило зосередити увагу на найбільш суттєвих аспектах і узагальнити результати SWOT-аналізу.

Таким чином, процес розробки SWOT-аналізу Іркліївської територіальної громади був спрямований на отримання об'єктивної та всебічної оцінки ситуації в громаді з метою подальшого розвитку та розробки стратегічних дій. Активна участь різних зацікавлених сторін забезпечила врахування численних поглядів і потреб громади, що стало ключовим для ефективного планування і реалізації стратегії розвитку громади в майбутньому. Такий комплексний підхід до аналізу ситуації дозволяє більш чітко визначити пріоритети для подальших кроків і допомагає формувати стратегії, що сприятимуть сталому розвитку Іркліївської громади.

Таблиця 6

SWOT-аналіз Іркліївської сільської територіальної громади

Сильні сторони	Слабкі сторони
• Вигідне економіко-географічне розташування (на березі р. Дніпро, територіальна близькість до м. Золотоноша та м. Черкаси; до м. Київ - 180 км); • Вигідне транспортне сполучення Н08, Н01; • Наявність природних рекреаційних ресурсів: водойм, заказників, заповідників; • Доступність товарів першої необхідності; • Наявність стабільного мобільного зв'язку та доступ до Інтернет-послуг • Забезпечення надійним постачанням електроенергії; • Освіченість громадян щодо екологічних питань; • Наявність закладів освіти, культури, медичного обслуговування; • Наявність об'єктів історико-культурної спадщини: Мацькова гора, Урочище Бурти, музей Старицького в с. Кліщинці, Васютинський Дендропарк та інші; • Наявність ЦНАПу; • Зосередження підприємців на ринок збуту в громаді; • Вигідні агрокліматичні умови.	• Низька якість дорожнього покриття в громаді; • Високий рівень безробіття та дефіцит робочих місць; • Обмежена кількість і різноманітність культурно-розважальних та спортивних заходів; • Відсутність облаштованих зон для відпочинку та дозвілля; • Відсутність закладів сфери послуг: супермаркету, аптеки, перукарні, тощо; • Недостатнє охоплення населення медичними послугами; • Недостатній рівень екологічної безпеки (наявність стихійних сміттєзвалищ, забруднення водойм, неконтрольована вирубка лісів, недостатня якість питної води); • Низький рівень кваліфікації населення в сфері ведення бізнесу; • Відсутні умови для зручного життя та пересування осіб з інвалідністю; • Відсутність заходів по збереженню історико-культурної спадщини; • Низький рівень розвитку інвестиційного клімату; • Застаріла система водопостачання.
Можливості	Загрози
• Ремонт та покращення дорожньої інфраструктури в населених пунктах громади; • Запровадження нових автобусних маршрутів для покращення транспортного сполучення; • Впровадження ефективної системи збору та сортування сміття, ліквідація стихійних сміттєзвалищ; • Організація освітніх програм та підтримка	• Продовження війни, розпочатої Російською Федерацією та воєнного стану; • Нестабільний курс національної валюти; • Демографічні виклики: зниження чисельності населення та збільшення міграційних потоків; • Еміграція кваліфікованих кадрів та виїзд молоді за кордон; • Недостатня кількість інвестицій для розвитку громади;

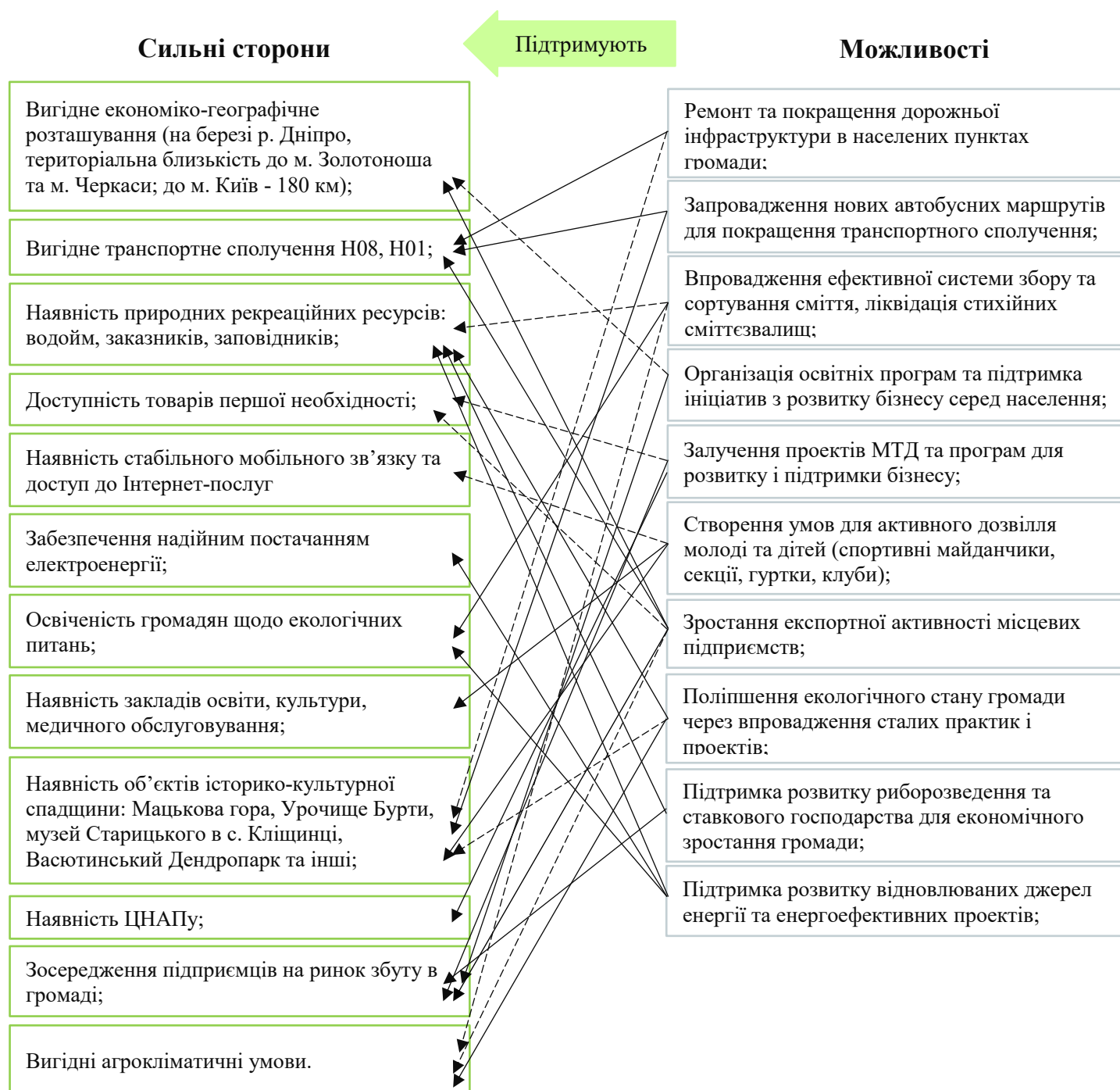
ініціатив з розвитку бізнесу серед населення;

- Залучення проектів МТД та програм для розвитку і підтримки бізнесу;
 - Створення умов для активного дозвілля молоді та дітей (спортивні майданчики, секції, гуртки, клуби);
 - Зростання експортної активності місцевих підприємств;
 - Поліпшення екологічного стану громади через впровадження сталих практик і проектів;
 - Підтримка розвитку риборозведення та ставкового господарства для економічного зростання громади;
 - Підтримка розвитку відновлюваних джерел енергії та енергоефективних проектів;
 - Продовження створення інклюзивних умов для людей з обмеженими можливостями та забезпечення рівного доступу до всіх послуг громади;
 - Підтримка розвитку охорони здоров'я, покращення медичних послуг та розширення доступу до них для всіх верств населення;
 - Оптимізація використання ресурсів громади – інвентаризація майна та відумерлої спадщини дозволить ефективніше управляти активами, залучати інвесторів, збільшувати бюджетні надходження та покращувати інфраструктуру;
 - Розробка Комплексного плану просторового розвитку дозволить провести зонування території громади, інвентаризацію об'єктів і забезпечити наявність містобудівної документації.
- Зниження рівня соціальних доходів та купівельної спроможності населення;
 - Екологічні та техногенні катастрофи;
 - Застарілість технологій на місцевих підприємствах та відсутність інноваційних рішень у виробництві;
 - Загроза відсутності доступу до якісної медичної допомоги через нестабільність фінансування або зниження ресурсів;
 - Зростання соціальної напруженості через економічні труднощі та незадоволеність громадян;
 - Зниження рівня освітніх послуг через недостатнє фінансування та відтік педагогічних кадрів;
 - Невизначеність політичної ситуації в країні, що може вплинути на стабільність розвитку громади.

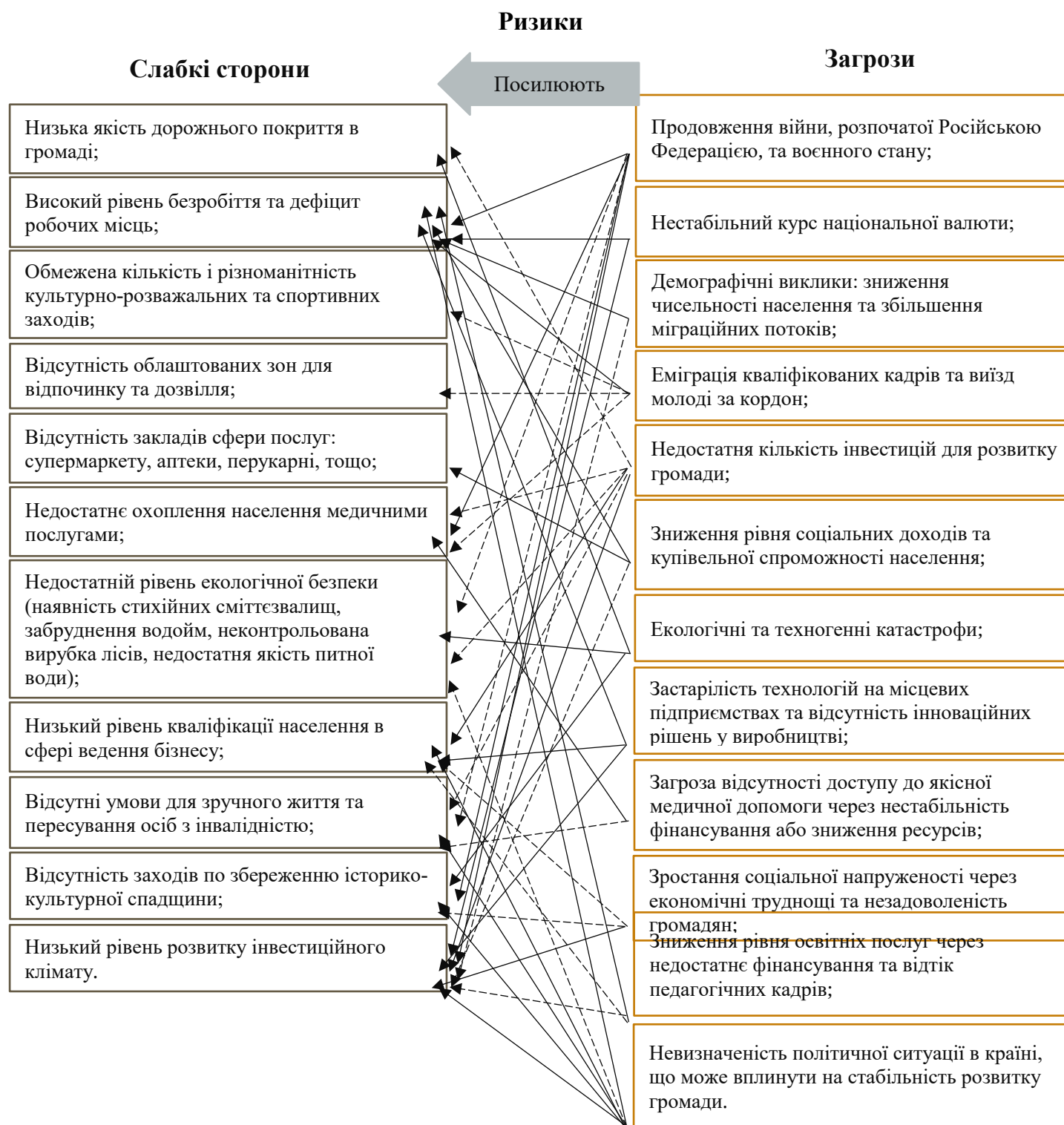
3.2. SWOT-матриця Іркліївської сільської громади

SWOT-матриця дає змогу виявити взаємозв'язки між внутрішніми (сильними та слабкими сторонами) та зовнішніми (можливостями та загрозами) факторами, які мають стратегічне значення для громади. Для позначення сильних зв'язків на схемі використано суцільну лінію, а для слабких — пунктирну.

Порівняльні переваги

3.3. Сценарії розвитку Іркліївської сільської територіальної громади

Для формування сценарного планування соціально-економічного розвитку Іркліївської громади необхідно враховувати цілу низку як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що мають значний вплив на її подальший розвиток. Серед зовнішніх факторів одним із найбільш вагомих є продовження військової агресії **росії** проти України, що безпосередньо впливає на стабільність і безпеку в країні та регіоні. Війна створює величезні виклики для економічної діяльності, інфраструктури, а також соціальних процесів на місцевому рівні. Це загострює політичні та економічні процеси, змушуючи громади адаптуватися до змін у фінансуванні, підтримці підприємств та наданні соціальних послуг. В умовах війни також важливо враховувати міжнародну підтримку України, санкції проти агресора та зміни на глобальному ринку, що можуть впливати на розвиток економіки громади.

Ще одним значним зовнішнім фактором є демографічні зміни, зокрема міграція, депопуляція та старіння населення, які створюють додаткові виклики для соціальної політики громади. Зменшення кількості працездатного населення впливає на економічну активність та потребує розробки нових підходів до залучення молоді, підтримки сімей та старшого покоління. Зростання потреби в соціальних послугах та адаптації до змін у структурі населення вимагає особливої уваги до цих питань. До інших важливих соціальних факторів можна віднести рівень освіти та кваліфікації населення, доступ до медичних послуг, а також рівень соціальної згуртованості та участі громадян у місцевих ініціативах, що може сприяти розвитку активних громадських практик та покращенню якості життя.

Що стосується внутрішніх факторів, то економічно-ресурсний потенціал громади є основою її розвитку. Іркліївська громада має значний аграрний потенціал завдяки родючим землям і розвинутому сільському господарству. Це створює можливості для розвитку переробної промисловості, що дозволить зберігати додану вартість на місцевому рівні і залучати інвестиції в нові виробничі потужності. Підтримка малих та середніх підприємств, розвиток сільського туризму та агротехнологій можуть стати важливими напрямками для зростання економіки громади.

Таким чином, основною метою сценарного аналізу є визначення перспектив розвитку Іркліївської громади з урахуванням можливих змін у цих факторах, що дозволить сформулювати варіанти напрямків розвитку в різних умовах. Це допоможе не лише оцінити можливі сценарії розвитку, а й коригувати стратегію в залежності від реальних можливостей і викликів, що постають перед громадою. Такий підхід

дозволить забезпечити сталий розвиток громади, підвищити її конкурентоспроможність та ефективність управлінських рішень.

Основний сценарій соціально-економічного розвитку Іркліївської сільської ТГ

Основний сценарій соціально-економічного розвитку Іркліївської громади можливий за умови збереження існуючих тенденцій як на місцевому, так і на державному рівні, а також якщо прогнозовані загрози не реалізуються в повному обсязі. Це передбачає вирівнювання політичної ситуації в країні, збереження безпеки в регіоні, а також підтримку державних програм, спрямованих на розвиток інфраструктури, економіки та соціальної сфери громад. У разі, якщо негативні зовнішні або внутрішні фактори не матимуть значного впливу, їхні наслідки можуть бути пом'якшені завдяки сильним сторонам громади, таким як потужний аграрний потенціал, розвинене підприємництво, місцеві ресурси та згуртованість населення.

Загальнодержавний рівень

1. Продовження військових дій та зростання обстрілів критичної інфраструктури, негативно впливає на економічну ситуацію та безпеку в регіоні.
2. Відсутність змін у зовнішньополітичній ситуації та продовження політики міжнародних партнерів щодо запобігання ескалації конфлікту, що сприяє стабільності розвитку.
3. Продовження еміграції та внутрішньої міграції, зокрема релокація ВПО, створює додаткові навантаження на ринок праці та соціальну інфраструктуру.
4. Зростання соціально вразливих груп, зокрема ВПО та ветеранів, вимагає посиленої уваги до соціальної підтримки та інтеграції цих верств населення.
5. Збільшення витрат на оборону сприятиме розвитку національної промисловості, зокрема ринку військового обладнання.
6. Диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків України, зокрема співпраця з ЄС та іншими країнами, зміцнює економічні позиції та відкриває нові ринки для вітчизняних товарів.
7. Адаптація українського законодавства до європейських стандартів відкриває нові можливості для експорту та підвищує конкурентоспроможність.
8. Пріоритетний розвиток малого і середнього бізнесу, зокрема в агропромисловому секторі, через спрощення податків та покращення доступу до фінансів.
9. Помірне реформування в соціальній сфері (охорона здоров'я, освіта, соціальний захист), враховуючи наявні ресурси.
10. Інтеграція промислових кластерів України з європейськими платформами співпраці допоможе зміцнити внутрішні виробничі можливості.

11. Покращення стану дорожньої інфраструктури для забезпечення логістичної ефективності та розвитку економіки.
12. Продовження децентралізації, що забезпечує додаткові фінансові можливості для місцевого розвитку.
13. Популяризація національних продуктів через програму «Зроблено в Україні» та підтримка внутрішнього ринку.
14. Проблеми з енергетичною інфраструктурою та перехід на «зелену» енергетику в межах міжнародної співпраці для сталого розвитку.

Регіональний рівень

1. Продовження військових дій, що в свою чергу впливають на безпеку та економіку регіону.
2. Посилення обстрілів ускладнює життя населення та руйнує інфраструктуру.
3. Регіональні підприємства нарощують експорт, що сприяє економічному розвитку.
4. Збільшення державних замовлень стимулює промисловість і створює робочі місця.
5. Міжнародна підтримка сприяє залученню інвестицій та реалізації проєктів.
6. Розвиток туристичної та виробничої сфери підвищує привабливість регіону.
7. Розширення альтернативної енергетики сприяє енергетичній незалежності.

Рівень громади

1. Відсутність активних бойових дій на території громади дозволяє зосередитися на розвитку місцевої економіки та соціальної сфери.
2. Підтримка державних і міжнародних програм сприяє посиленню безпеки в регіоні.
3. Використання потужного аграрного потенціалу громади через модернізацію виробничих процесів та впровадження нових технологій.
4. Розширення переробних підприємств для підвищення доданої вартості продукції.
5. Державні та міжнародні програми підтримки аграрного сектору сприяють залученню інвестицій.
6. Забезпечення доступу до соціальних послуг та програм реінтеграції.
7. Розширення освітніх і професійних програм для адаптації населення до змін на ринку праці.
8. Впровадження цифрових сервісів для покращення управління громадою.
9. Залучення міжнародних грантів і інвестиційних проєктів для розвитку громади.

Розгляд даного сценарію розвитку Іркліївської громади свідчить про значну взаємозалежність місцевих процесів від загальнодержавних та міжнародних тенденцій. Головною умовою реалізації позитивного сценарію є збереження стабільності на всіх рівнях управління – від державної політики до місцевих ініціатив. Аналіз трьох рівнів – загальнодержавного, регіонального та рівня громади – дозволяє оцінити як потенційні виклики, так і можливості для розвитку.

Цей сценарій розвитку громади значною мірою залежить від макроекономічних і політичних факторів. Продовження військових дій та обстрілів критичної інфраструктури залишається головним викликом для економічної стабільності. Водночас адаптація українського законодавства до європейських стандартів і диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків відкривають нові ринки та зміцнюють конкурентні позиції країни. Також вагомим фактором є підтримка малого та середнього бізнесу, що сприяє розвитку агропромислового сектору – ключової галузі для Іркліївської громади. Попри складні умови, поступова децентралізація дає змогу місцевим громадам залучати більше ресурсів для інфраструктурного розвитку та соціальної підтримки населення. Інші важливі загальнодержавні чинники включають модернізацію дорожньої інфраструктури, підвищення витрат на оборону, що стимулює виробничий сектор, а також розвиток зеленої енергетики.

На рівні регіону розвиток визначається як безпековими факторами, так і економічними процесами. Вплив війни залишається суттєвим, оскільки інфраструктурні пошкодження та загроза обстрілів ускладнюють господарську діяльність. Водночас активна підтримка підприємств-експортерів і збільшення державних замовлень у промисловості створюють можливості для економічного зростання. Регіональний туризм та виробництво поступово нарощують свої позиції, що підвищує привабливість області для інвесторів. Крім того, поступове розширення альтернативної енергетики сприяє зменшенню енергозалежності регіону, що особливо важливо в умовах нестабільності енергетичної інфраструктури.

Іркліївська громада має ряд сильних сторін, які можуть пом'якшити негативний вплив загроз та забезпечити стабільний розвиток. Одним із ключових факторів є агропромисловий потенціал, що дозволяє громаді активно розвивати сільськогосподарське виробництво та залучати інвестиції. Перспективи зростання забезпечуються через впровадження новітніх технологій у сільському господарстві, розширення переробних підприємств і підтримку кооперативного руху. Соціальна сфера також залишається у фокусі розвитку громади. Зростання чисельності ВПО та ветеранів потребує ефективної інтеграції та розширення програм соціального захисту. Для цього передбачено створення нових робочих місць, розширення освітніх та професійних ініціатив, а також підвищення якості надання соціальних послуг. Діджиталізація громади є ще одним важливим фактором, який може значно

покращити управлінські процеси та сприяти залученню інвестицій. Запровадження цифрових сервісів спрощує доступ до адміністративних послуг та підвищує ефективність місцевого самоврядування. Інвестиційна привабливість громади також залежить від міжнародного співробітництва. Залучення грантових програм і участь у міжнародних проєктах створює додаткові можливості для розвитку інфраструктури, підтримки бізнесу та реалізації ініціатив у сфері енергетики.

Аналіз даного сценарію розвитку Іркліївської громади свідчить про те, що її подальший розвиток залежить від балансу між зовнішніми викликами та внутрішнім потенціалом. Умовою сталого розвитку є стабільність безпекової ситуації, підтримка державних і міжнародних програм, а також активне використання місцевих ресурсів та можливостей. Головними напрямками розвитку громади є агропромисловий сектор, модернізація інфраструктури, підтримка соціальної сфери та цифровізація управління. Взаємозв'язок між загальнодержавними, регіональними та місцевими факторами визначає загальний вектор розвитку громади, що вимагає системного підходу та ефективного стратегічного планування.

Песимістичний сценарій соціально-економічного розвитку Іркліївської громади

Песимістичний сценарій соціально-економічного розвитку громади може реалізуватися в разі загострення військових дій на території України, спричиненого повномасштабним вторгненням **росії**. Подальша ескалація конфлікту, збільшення руйнувань критичної інфраструктури, економічний спад та відтік населення можуть створити значні виклики для всього регіону так і для громади зокрема.

Загальнодержавний рівень

1. Ескалація бойових дій з можливістю відкриття нових фронтів, що призведе до ще більшого спустошення територій та збільшення кількості жертв серед цивільного населення.
2. Руйнування критичної інфраструктури країни, включаючи енергетичні об'єкти, транспортні вузли та системи зв'язку, що спричинить довготривалі перебої в постачанні електроенергії, води та тепла.
3. Колапс економічної системи, зростання інфляції, масове закриття підприємств та банківська криза, що зробить відновлення країни надзвичайно складним.
4. Масова еміграція населення через погіршення безпекової та економічної ситуації, що призведе до ще більшого знекровлення трудових ресурсів та подальшого послаблення державних інституцій.
5. Демографічна криза, що поглиблюється не лише через міграцію, а й через зниження народжуваності та високий рівень смертності внаслідок військових дій та погіршення медичного забезпечення.

6. Погіршення соціальної ситуації через зростання безробіття, бідності, дефіцит соціальної підтримки для ветеранів, ВПО та постраждалих від війни.
7. Зростання корупції та криміналізації суспільства, особливо в умовах ослаблення державних інститутів, що ускладнить процеси відновлення та реформ.
8. Посилення зовнішньополітичного тиску, зниження підтримки з боку західних партнерів через втому від війни, що може призвести до обмеження військової та фінансової допомоги.
9. Ризик втрати територіальної цілісності через довготривалу окупацію окремих регіонів, що спричинить ще більшу політичну та економічну нестабільність.

Регіональний рівень

1. Руйнування критичної та соціальної інфраструктури внаслідок інтенсивних обстрілів, що призведе до тривалих перебоїв у постачанні електроенергії, води, тепла та зв'язку, а також ускладнить доступ до медичних і освітніх послуг.
2. Занепад економічної активності, скорочення виробництва та логістичних можливостей, що ще більше сповільнить експорт продукції та погіршить фінансову ситуацію підприємств регіону.
3. Відтік інвесторів через високі ризики воєнного часу, що спричинить стагнацію розвитку регіональної економіки, скорочення робочих місць та зниження доходів місцевих бюджетів.
4. Масова міграція населення, особливо кваліфікованих спеціалістів, що створить критичний дефіцит кадрів у ключових галузях економіки, медицини та освіти.
5. Зникнення малого та середнього бізнесу, що призведе до ще більшого рівня безробіття, зростання соціальної напруги та збільшення кількості людей, які потребують допомоги від держави та міжнародних організацій.
6. Колапс місцевої зеленої енергетики, зупинка існуючих проєктів та неможливість їх відновлення через безпекові ризики, що ще більше посилить залежність регіону від традиційних енергетичних ресурсів.

Рівень громади

1. Зниження доступу до медичних послуг, через відтік кадрів, що збільшить смертність та ускладнить лікування важких захворювань, травм, а також поширення епідемій.
2. Переривання постачання продуктів та товарів першої необхідності через пошкоджені транспортні шляхи, і як наслідок дефіцит продовольства та підвищення цін на базові товари.

3. Висока ймовірність масової еміграції жителів громади, внаслідок нестабільної економічної ситуації та відсутності умов для ведення господарської діяльності, що призведе до скорочення населення та дефіциту робочої сили.
4. Знищення місцевих підприємств, особливо малого та середнього бізнесу, через неможливість вести діяльність в умовах війни, що спричинить зростання безробіття та зниження економічної активності в громаді.
5. Екологічна криза, включаючи забруднення повітря та води через пошкодження виробничих об'єктів і відсутність можливості очистити навколишнє середовище, що погіршить здоров'я мешканців.
6. Збільшення рівня злочинності та соціальної напруги, зокрема через безробіття, відсутність контролю над ситуацією та послаблення правоохоронних органів, що сприятиме росту мародерства та насильства.
7. Посилення соціальної нерівності серед мешканців громади, де найбільш уразливі верстви (пенсіонери, малозабезпечені сім'ї, ВПО) опиняться у ще більш тяжкому становищі через обмежені ресурси та недостатню підтримку.
8. Нemoжливість відновлення інфраструктури та економіки громади в короткостроковій перспективі, що обумовить відсутність перспектив для майбутнього розвитку.

В межах реалізації песимістичного сценарію розвитку громади економічна ситуація в громаді буде стрімко погіршуватися через занепад місцевих підприємств, відсутність нових інвестицій та скорочення робочих місць. Це призведе до зниження доходів мешканців, що своєю чергою спричинить масовий відтік працездатного населення. Нестача кваліфікованих кадрів та економічна нестабільність зведуть нанівець можливості для розвитку громади.

Унаслідок бойових дій та руйнування інфраструктури регіон втратить привабливість для інвесторів, бізнес зазнає значних збитків, а нові проєкти розвитку будуть або заморожені, або відкладені на невизначений термін. Це суттєво ускладнить відновлення економіки і на рівні громад, які значним чином залежні від соціально-економічного розвитку регіону. Демографічна ситуація також зазнає критичних змін. Масова міграція, зумовлена безпековими ризиками, безробіттям та низьким рівнем життя, значно скоротить кількість населення громади, особливо молоді та працездатних осіб. Села та малі населені пункти постраждають найбільше: відсутність роботи, медичних послуг та базової інфраструктури призведе до їхнього поступового занепаду, залишаючи ці території практично без людей.

Агропромисловий сектор громади, який традиційно відігравав важливу роль у місцевій економіці, опиниться у важкому становищі. Руйнування транспортних шляхів, забруднення та деградація ґрунтів унаслідок воєнних дій призведуть до зниження врожайності, а отже – і до скорочення доходів фермерів. Це негативно

вплине на експортні можливості громади та забезпечення продовольством місцевого населення.

Соціальна активність населення знижуватиметься через втому від тривалих кризових умов, невизначеність майбутнього та недовіру до можливості позитивних змін. Це створить додаткові перешкоди для реалізації ініціатив, спрямованих на економічне відновлення та розвиток громади. Якщо негативні тенденції продовжаться, громада втратить можливості для структурних змін, а бізнес буде змушений орієнтуватися виключно на короткострокові рішення. Це не лише стримуватиме розвиток, а й загрожуватиме подальшому соціально-економічному занепаду. У таких умовах влада громади повинна буде зосередитися на кризовому управлінні, збереженні ключових економічних секторів та підтримці населення, але ресурси для цього будуть обмеженими. Зростання тіньової економіки стане ще одним викликом, який послабить контрольованість процесів та ускладнить вихід із кризи.

Оптимістичний сценарій соціально-економічного розвитку Іркліївської громади

Оптимістичний сценарій соціально-економічного розвитку Іркліївської громади може стати реальністю за умов поступового зниження масштабів бойових дій в Україні та їх завершення на умовах окреслених українським урядом. За такого сценарію громада і область в цілому матиме змогу ефективно реалізувати свої конкурентні переваги та скористатися доступними можливостями для розвитку.

Загальнодержавний рівень:

1. В Україні поступово знижується інтенсивність бойових дій, що завершується відновленням контролю над усіма тимчасово окупованими територіями, включно з Кримом.
2. Завдяки міжнародній підтримці та репараціям розпочинається масштабне відновлення постраждалих регіонів.
3. Економіка країни демонструє поступове відновлення та переходить до стійкого розвитку.
4. Частина громадян повертається з-за кордону, відновлюючи трудовий потенціал країни.
5. Ефективна боротьба з корупцією, детінізація економіки та системні реформи сприяють підвищенню інвестиційної привабливості.
6. Україна адаптує законодавство до норм ЄС і впевнено рухається в напрямку євроінтеграції.
7. Зростає потік іноземних туристів, що стимулює розвиток туристичної сфери.

Регіональний рівень:

1. Влада та громади об'єднують зусилля задля післявоєнного відновлення та вирішення соціально-економічних викликів.
2. Населення, що виїхало, частково повертається, а внутрішньо переміщені особи інтегруються, сприяючи демографічному та економічному зростанню.
3. Відновлення та нові проєкти приваблюють інвестиції, зростає зацікавленість міжнародного бізнесу в регіоні.
4. Розвивається переробна промисловість, зростають обсяги експорту конкурентоспроможної продукції.
5. Активізується туристичний сектор: модернізуються об'єкти, покращується інфраструктура.
6. Місцевий бізнес легалізується, зростає обсяг експорту, а зелена енергетика стає важливим чинником економічного зростання області.

Рівень громади:

1. До громади повертаються родини, які виїхали під час війни. Частина ВПО оселяється тут постійно, що допомагає відновити людський ресурс, відкрити або відродити школи, садки, ФАПи.
2. За підтримки держави та донорських проєктів ремонтуються дороги між населеними пунктами, оновлюються школи, амбулаторії, будинки культури, покращується освітлення та водопостачання. Впроваджуються енергоефективні рішення у комунальних закладах.
3. Створюються умови для розвитку малих фермерських господарств, сільгоспкооперативів, міні-цехів із переробки молока, меду, ягід, овочів тощо.
4. Запускаються або модернізуються малі переробні підприємства: молокоприймальні пункти, сушки, олійні цехи, консервні лінії, що дає нові робочі місця та податки до бюджету.
5. Розвиток туризму як нового напрямку економіки: розробляються туристичні маршрути біля річки Сула та навколо природних локацій, створюються етносадиби, кемпінги, зони для рибальства, велопрогулянок, проводяться фестивалі та події для залучення гостей із інших регіонів.
6. Проводиться інтернет до найвіддаленіших сіл, запроваджуються онлайн-сервіси в ЦНАПі, можливість дистанційної роботи та навчання, розвиток електронного документообігу в школах і лікарнях.
7. На території громади з'являються сонячні панелі на дахах громадських будівель, запроваджуються системи енергозбереження. Розвиваються ініціативи зі збору й переробки сміття, охорони природних ресурсів.

8. Мешканці активно залучаються до прийняття рішень через громадські слухання, бюджет участі, ініціативи молоді, шкільні екопроекти. Розвиваються громадські організації, волонтерські рухи.

У разі реалізації оптимістичного сценарію розвитку Іркліївська громада отримає потужний імпульс для відновлення та зростання. Відбудеться повернення жителів, пожвавиться місцева економіка завдяки розвитку агропереробки, малого бізнесу та залученню інвестицій. Покращиться якість життя через модернізацію інфраструктури, розвиток цифрових послуг і енергоефективних рішень. Зросте туристична привабливість регіону, а активна участь громади у прийнятті рішень сприятиме сталому та згуртованому розвитку. Усе це перетворить Іркліївську громаду на комфортну, динамічну та перспективну територію для життя та ведення господарства.

IV. СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАЦІЙНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІРКЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ НА 2025-2027 РОКИ

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
Стратегічна ціль 1. Посилення економічної спроможності громади	Операційна ціль 1.1. Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки	1.1.1. Підвищення рівня професійної кваліфікації населення громади. 1.1.2. Формування партнерств між освітою, бізнесом та органами місцевого самоврядування. 1.1.3. Розвиток системи профорієнтації та підтримки молоді у виборі професії. 1.1.4. Сприяння працевлаштуванню та адаптації населення до потреб місцевої економіки. 1.1.5. Інтеграція ветеранів, ВПО та інших вразливих груп у трудові процеси громади. 1.1.6. Реконструкція освітньої інфраструктури, створення IT-просторів.

	Операційна ціль 1.2. Підтримка та стимулювання малого і середнього бізнесу	1.2.1. Формування сприятливого бізнес-клімату в громаді. 1.2.2. Забезпечення прозорості та зручної взаємодії бізнесу з органами місцевого самоврядування. 1.2.3. Підтримка існуючих підприємств у модернізації та розвитку. 1.2.4. Розвиток місцевої бізнес-інфраструктури (земельні ділянки, виробничі приміщення, логістика).
	Операційна ціль 1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції	1.3.1. Розвиток переробних підприємств для доданої вартості агропродукції (млини, олійниці, тощо). 1.3.2. Підтримка модернізації агровиробництва через впровадження сучасних технологій. 1.3.3. Розширення доступу агровиробників до ринків збуту, включаючи онлайн-торгівлю та експорт. 1.3.4. Розвиток інфраструктури для зберігання, транспортування та первинної обробки с/г продукції. 1.3.5. Пошук, оформлення та виставлення на аукціон вільних об'єктів комунальної власності на землях промисловості.
	Операційна ціль 1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності	1.4.1. Сприяння формуванню унікального туристичного образу громади. 1.4.2. Розвиток малих форм туристичної інфраструктури 1.4.3. Створення умов для проведення тематичних свят, фестивалів та сезонних подій. 1.4.4. Створення туристичних

		маршрутів.
Стратегічна ціль 2. Люди як основа розвитку громади	Операційна ціль 2.1. Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей у громаді	2.1.1. Підтримка зайнятості молодих батьків, зокрема жінок із малими дітьми. 2.1.2. Створення доступних просторів для відпочинку родин. 2.1.3. Організація дозвілля та розвитку дітей. 2.1.4. Заохочення молоді до повернення в громаду.
	Операційна ціль 2.2. Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій населення	2.2.1. Покращення матеріально-технічної бази амбулаторій, ФАПів та пунктів здоров'я з урахуванням потреб вразливих груп населення 2.2.2. Розширення виїзного обслуговування лікарями або мобільними бригадами. 2.2.3. Популяризація профілактичних медичних оглядів серед усіх груп населення, з особливим фокусом на осіб із хронічними захворюваннями, пенсіонерів та соціально незахищених. 2.2.4. Інформування мешканців про доступні медичні послуги. 2.2.5. Укладення договору про партнерство з КНП "Золотоніська багатопрофільна лікарня" та забезпечення доступу населення до районної лікарні. 2.2.6. Ремонт та реконструкція наявних медичних закладів з урахуванням принципів безбар'єрності, укрупнення медичної інфраструктури.

	Операційна ціль 2.3. Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади	2.3.1. Запровадження цифрових інструментів у навчальному процесі. 2.3.2. Розширення можливостей позашкільної освіти для дітей і підлітків. 2.3.3. Підтримка інклюзивної освіти та доступу до знань для дітей з особливими освітніми потребами. 2.3.4. Популяризація культури навчання протягом життя серед мешканців громади. 2.3.5. Розвиток та модернізація матеріально-технічної бази закладів загальної та дошкільної освіти громади 2.3.6. Забезпечення організованого підвезення дітей до закладів загальної та дошкільної освіти.
	Операційна ціль 2.4. Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців	2.4.1. Створення умов для працевлаштування або відкриття власної справи ВПО та осіб, які повертаються. 2.4.2. Інтеграція ВПО у життя громади через освітні, культурні та соціальні заходи. 2.4.3. Створення житлового фонду для ВПО та пільгових категорій населення. 2.4.4. Підтримка ветеранів, створення Ветеранського простору, розвиток програм соціальної турботи 2.4.5. Вшанування пам'яті, створення Скверу Пам'яті.
Стратегічна ціль 3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення	Операційна ціль 3.1. Модернізація та інклюзивність громадської інфраструктури	3.1.1. Модернізація об'єктів інфраструктури громади з урахуванням потреб безпеки та функціональності. 3.1.2. Підвищення інклюзивності інфраструктури громади через адаптацію та навчання персоналу.

		3.1.3. Підвищення рівня цивільного захисту населення громади. 3.1.4. Матеріально-технічна підтримка сил безпеки, оборони та добровольчих формувань. 3.1.5. Відкриття центру безпеки громадян, пожежних команд та забезпечення діяльності офіцерів громади.
	Операційна ціль 3.2. Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів	3.2.1. Розширення доступу мешканців до електронних сервісів. 3.2.2. Сприяння впровадженню цифрової освіти для мешканців громади. 3.2.3. Забезпечення надання ключових адміністративних послуг в електронному вигляді.
	Операційна ціль 3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.	3.3.1. Розробка і впровадження Комплексного плану просторового розвитку громади. 3.3.2. Упорядкування земельного фонду громади 3.3.3. Модернізація та утримання дорожньої інфраструктури. 3.3.4. Покращення благоустрою населених пунктів.
	Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади	3.4.1. Розвиток системи управління відходами та благоустрою територій 3.4.2. Охорона довкілля та управління природними ресурсами 3.4.3. Покращення екологічної інфраструктури 3.4.4. Енергоефективність та розвиток відновлюваної енергетики

4.1. Стратегічна ціль 1. Посилення економічної спроможності громади

Стратегічна ціль «Посилення економічної спроможності громади» передбачає формування конкурентоспроможного, інклюзивного та інноваційного місцевого

економічного середовища, здатного забезпечити стабільне зростання добробуту населення, підвищення рівня зайнятості та ефективне використання ресурсного потенціалу громади. Реалізація цієї цілі базується на підтримці малого та середнього підприємництва, розвитку аграрного сектору та переробної промисловості, залученні інвестицій, стимулюванні міжмуніципального співробітництва, модернізації виробничої інфраструктури та впровадженні інноваційних підходів до управління місцевим економічним розвитком.

Особлива увага приділяється створенню сприятливих умов для економічної саморозвитку громади через диверсифікацію джерел доходів, розвиток людського капіталу та підвищення спроможності місцевого самоврядування до стратегічного планування і партнерської взаємодії з бізнесом, освітніми установами та громадським сектором.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію 4 операційних цілей:

Операційна ціль 1.1.	Операційна ціль 1.2.	Операційна ціль 1.3.	Операційна ціль 1.4.
Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки	Розвиток підприємництва та аграрного сектору	Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції	Стимулювання розвитку туристичної діяльності

Очікується, що реалізація стратегічної цілі **1. Посилення економічної спроможності громади** матиме такі результати:

- зростання кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва в громаді.
- підвищення рівня зайнятості населення та зменшення трудової міграції.
- залучення нових інвестицій у пріоритетні сектори місцевої економіки.
- модернізація виробничої та транспортної інфраструктури громади.
- збільшення обсягів місцевих бюджетних надходжень за рахунок розвитку бізнесу.
- розширення переробних потужностей агропромислового комплексу.
- покращення умов для започаткування та ведення підприємницької діяльності
- формування нових робочих місць, зокрема для молоді та вразливих груп населення.
- зміцнення партнерства між владою, бізнесом, громадськістю та освітнім середовищем.

Операційна ціль 1.1. Розвиток кадрового потенціалу громади

Розвиток кадрового потенціалу громади є ключовим чинником сталого соціально-економічного зростання. Ця ціль спрямована на створення сприятливих умов для підвищення кваліфікації, професійної підготовки, перекваліфікації та самореалізації мешканців громади відповідно до актуальних потреб місцевого ринку праці. Особливу увагу буде зосереджено на формуванні системи безперервної освіти, розвитку партнерств між закладами освіти, роботодавцями та органами місцевого самоврядування.

Реалізація цієї цілі також включатиме заходи із залучення молоді до життя громади, створення умов для її професійного зростання, самозайнятості та розвитку лідерського потенціалу. Важливою складовою стане активізація внутрішнього кадрового резерву, підвищення управлінської компетентності працівників органів місцевого самоврядування, а також підтримка ініціатив, спрямованих на повернення кваліфікованих кадрів, які виїхали з громади.

Очікувані результати:

- підвищення рівня професійної підготовки та перекваліфікації жителів громади.
- зростання зайнятості населення, зокрема серед молоді та вразливих груп.
- покращення кадрового забезпечення у сферах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.
- формування системи безперервного навчання та професійного розвитку.
- активізація участі молоді в економічному та громадському житті громади.
- посилення співпраці між освітніми закладами, бізнесом та органами місцевого самоврядування.
- розвиток внутрішнього кадрового резерву для потреб управлінської та бюджетної сфери.
- повернення та залучення кваліфікованих спеціалістів до громади.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
1.1.1. Підвищення рівня професійної кваліфікації населення громади.	- Організація спеціалізованих навчальних курсів та тренінгів для різних категорій населення (молодь, люди середнього віку, безробітні). - Розвиток програм перепідготовки та підвищення кваліфікації для дорослих. - Організація навчальних семінарів, тренінгів для працівників місцевих органів влади та надання доступу до онлайн-курсів. - Запуск «менторських сесій» для професіоналів у певних галузях з метою передачі досвіду та знань.

1.1.2. Формування партнерств між освітою, бізнесом та органами місцевого самоврядування.	- Співпраця з місцевим бізнесом для організації програм стажувань і практичних занять для молоді та безробітних. - Співпраця з регіональними підприємствами для створення центрів розвитку, інкубаторів стартапів і лабораторій. - Організація регулярних конференцій, форумів та зустрічей для обговорення розвитку громади за участю представників освіти, бізнесу та місцевої влади.
1.1.3. Розвиток системи профорієнтації та підтримки молоді у виборі професії.	- Організація профорієнтаційних заходів та виставок вакансій для молоді. - Проведення консультацій та тренінгів із професійної орієнтації в школах та навчальних закладах. - Створення інформаційних центрів та онлайн-платформ для молоді з наданням актуальної інформації про ринок праці. - Співпраця з освітніми установами для створення спеціалізованих профорієнтаційних курсів. - Залучення випускників навчальних закладів до заходів для визначення кар'єрних шляхів.
1.1.4. Сприяння працевлаштуванню та адаптації населення до потреб місцевої економіки.	- Організація курсів підвищення кваліфікації та перекваліфікації для безробітних. - Підтримка малого та середнього бізнесу через дотації та субсидії на створення нових робочих місць. - Проведення ярмарків вакансій та інформаційних сесій для тих, хто в пошуку роботи. - Розвиток програм соціального підприємництва для підтримки вразливих груп населення. - Залучення інвестицій у створення нових робочих місць та інфраструктурних проєктів.
1.1.5. Інтеграція ветеранів, ВПО та інших вразливих груп у трудові процеси громади.	- Розробка програм працевлаштування для ветеранів, ВПО та осіб з інвалідністю. - Створення центрів підтримки для надання консультацій та тренінгів з працевлаштування вразливих груп. - Заохочення місцевих підприємств до працевлаштування представників вразливих груп через пільги та субсидії. - Організація спеціальних програм навчання та підвищення кваліфікації для ветеранів та ВПО. - Співпраця з соціальними підприємствами для створення робочих місць для осіб з обмеженими можливостями. - Поширення інформації та організація ярмарків

	вакансій для ветеранів, ВПО та осіб з інвалідністю.
1.1.6. Реконструкція освітньої інфраструктури, створення ІТ-просторів.	- Облаштування ІТ-просторів у школах та позашкільних закладах. - Закупівля мультимедійного обладнання. - Запровадження електронного освітнього середовища (платформи для дистанційного та змішаного навчання (наприклад, Moodle, Google Workspace for Education). - Партнерство з ІТ-компаніями та вишами (отримання грантів, проведення спільних освітніх ініціатив, менторських програм). - Інклюзивність ІТ-просторів шляхом впровадження програмного забезпечення, пристроїв для дітей з особливими потребами.

Операційна ціль 1.2. Розвиток підприємництва та аграрного сектору

Ця операційна ціль спрямована на створення сприятливих умов для розвитку підприємництва в громаді, підвищення конкурентоспроможності місцевого бізнесу та зміцнення аграрного сектору як одного з основних джерел економічної активності. Реалізація цілі передбачає підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток бізнес-інфраструктури, полегшення взаємодії підприємців із органами місцевого самоврядування, а також залучення інвестицій через прозорі механізми управління ресурсами громади. Окрему увагу буде приділено формуванню бізнес-клімату, який стимулює інновації, розвиток партнерств та самозайнятність населення.

В аграрній сфері акцент робиться на модернізації виробництва, впровадженні новітніх технологій, розвитку переробки сільськогосподарської продукції та підвищенні її доданої вартості. Це включає розширення ринків збуту для місцевих виробників, зокрема шляхом розвитку онлайн-торгівлі та експортних можливостей, а також створення умов для ефективного використання комунального майна. Системна підтримка агровиробників дозволить не лише підвищити економічну ефективність галузі, але й забезпечить стабільність зайнятості у сільській місцевості.

Очікувані результати:

- покращення бізнес-клімату в громаді;
- збільшення кількості зареєстрованих підприємців та підприємств;
- модернізація сільськогосподарського виробництва;
- розвиток переробної галузі агросектора;
- збільшення надходжень до місцевого бюджету від бізнес-діяльності;
- використання вільних об'єктів комунальної власності для бізнес-активності.
- розширення ринків збуту місцевої продукції;

- підвищення рівня підприємницької активності серед населення.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
1.2.1. Формування сприятливого бізнес-клімату в громаді.	- Спрощення адміністративних процедур для започаткування та ведення бізнесу. - Впровадження прозорих і доступних механізмів взаємодії бізнесу з місцевою владою. - Створення консультативного центру з питань підприємницької діяльності. - Регулярне проведення діалогу між підприємцями та органами місцевого самоврядування. - Розробка місцевих програм підтримки та стимулювання малого і середнього бізнесу. - Проведення освітніх заходів для розвитку підприємницьких компетентностей.
1.2.2. Забезпечення прозорості та зручної взаємодії бізнесу з органами місцевого самоврядування.	- Впровадження електронних сервісів для подачі документів і звернень підприємців. - Створення єдиного інформаційного порталу для бізнесу з актуальною інформацією та послугами. - Регулярне проведення публічних консультацій з представниками бізнес-середовища. - Запровадження механізмів зворотного зв'язку для підприємців щодо якості адміністративних послуг. - Призначення відповідальної особи або офісу з підтримки підприємництва в структурі місцевої ради. - Запровадження системи моніторингу прозорості і зручності адміністративних процедур для бізнесу.
1.2.3. Підтримка існуючих підприємств у модернізації та розвитку.	- Сприяння доступу до державних і міжнародних програм фінансування розвитку бізнесу. - Організація тренінгів і навчань щодо інновацій, цифровізації та енергоефективності. - Пошук партнерів для підприємств з метою реалізації спільних інвестиційних проєктів. - Підтримка переходу підприємств на сучасні технології та екологічно чисті виробничі

	процеси.
1.2.4. Розвиток місцевої бізнес-інфраструктури (земельні ділянки, виробничі приміщення, логістика).	- Інвентаризація та підготовка вільних земельних ділянок для передачі в користування підприємцям. - Розробка та оновлення детальних планів територій з урахуванням потреб бізнесу. - Створення або реконструкція виробничих приміщень для передачі в оренду чи користування підприємствам. - Забезпечення доступу до електро-, водо- та газопостачання на ділянках, придатних для бізнесу. - Поліпшення стану доріг, під'їздів та логістичних маршрутів у межах громади. - Встановлення чітких процедур і прозорих умов для надання земельних ділянок під бізнес-проекти. - Розробка онлайн-карти наявних інвестиційних об'єктів та вільних площ для ведення підприємницької діяльності.

Операційна ціль 1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції

Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції є важливим напрямом зміцнення економіки громади, орієнтованим на ефективне використання аграрного потенціалу. Ця ціль передбачає стимулювання розвитку малих і середніх фермерських господарств, підвищення продуктивності сільськогосподарського виробництва, впровадження сучасних технологій, а також розвиток кооперації між агровиробниками для спільного використання ресурсів і збуту продукції.

Особливий акцент робиться на створенні умов для глибокої переробки сільськогосподарської продукції, що дозволить збільшити додану вартість, створити нові робочі місця та зміцнити продовольчу безпеку громади. У межах цієї цілі передбачається підтримка розвитку агропереробних підприємств, інфраструктури зберігання та логістики, а також розширення ринків збуту шляхом брендування місцевої продукції та просування її на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Очікувані результати:

- зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції.
- підвищення рівня переробки сільгосппродукції в межах громади.
- збільшення кількості робочих місць у аграрному та агропереробному секторах.
- розвиток фермерських господарств та аграрних кооперативів.

- покращення логістики, умов зберігання та транспортування продукції.
- просування бренду місцевої продукції на регіональному та національному ринках.
- залучення інвестицій у сферу агровиробництва та переробки.
- зростання надходжень до місцевого бюджету від аграрного бізнесу.
- зміцнення продовольчої безпеки громади.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
1.3.1. Розвиток переробних підприємств для доданої вартості агропродукції (млини, олійниці, тощо).	- Надання підтримки місцевим ініціативам щодо кооперативного виробництва та переробки сільгосппродукції. - Сприяння отриманню державних та міжнародних грантів на обладнання і розвиток виробництва. - Проведення навчань та консультацій для фермерів і підприємців щодо технологій переробки та сертифікації продукції. - Забезпечення доступу до приміщень і земельних ділянок для створення мікропідприємств переробного профілю. - Стимулювання розвитку аграрної кооперації для спільної обробки, зберігання та реалізації продукції.
1.3.2. Підтримка модернізації агровиробництва через впровадження сучасних технологій.	- Проведення тренінгів і навчальних програм для аграріїв з тематики точного землеробства та смарт-технологій. - Заохочення використання цифрових платформ для моніторингу посівів, погоди та ринку збуту. - Підтримка впровадження крапельного зрошення, автоматизованих систем поливу та енергоефективних рішень. - Сприяння участі агровиробників у міжнародних та національних програмах технічної допомоги. - Створення демонстраційних ділянок для популяризації сучасних аграрних технологій.
1.3.3. Розширення доступу агровиробників до ринків збуту, включаючи онлайн-торгівлю та експорт.	- Створення онлайн-платформи для просування та продажу місцевої агропродукції. - Підтримка участі агровиробників у виставках, ярмарках та торгових місіях для розвитку нових каналів збуту. - Організація навчальних програм для

	фермерів з використання онлайн-торгівлі та маркетингу. - Розробка партнерств з крупними торговими мережами та експортними компаніями для реалізації місцевої продукції. - Підтримка агровиробників у створенні бренду громади для популяризації продукції. - Поширення інформації про можливості експорту та доступні державні програми підтримки експортерів.
1.3.4. Розвиток інфраструктури для зберігання, транспортування та первинної обробки с/г продукції.	- Створення сучасних складів для зберігання сільськогосподарської продукції з необхідними умовами для тривалого зберігання. - Запровадження ефективних систем збору та транспортування продукції між фермерами та переробними підприємствами. - Підтримка розбудови пунктів з приймання та сортування сільськогосподарської продукції. - Розвиток кооперативів для спільного використання ресурсів зберігання та обробки продукції.
1.3.5. Пошук, оформлення та виставлення на аукціон вільних об'єктів комунальної власності на землях промисловості.	- Виявлення вільних або неефективно використовуваних об'єктів на землях промислового призначення шляхом аналізу наявного фонду комунального майна. - Реєстрація права комунальної власності, актуалізація документації та внесення даних до державних реєстрів. - Оцінка і підготовка до торгів (експертна та організаційна діяльність): - Проведення незалежної оцінки майна, підготовка лотів із повним описом, фото та технічною документацією. - Виставлення об'єктів на електронні торги через Prozorro.Продажі або інші платформи, супровід процесу продажу.

Операційна ціль 1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності

Розвиток туристичного потенціалу громади є важливою складовою її стратегічного зростання, що сприятиме зміцненню місцевої економіки, збереженню культурної спадщини та розширенню можливостей для самозайнятості та малого бізнесу. У цьому напрямі передбачається активне виявлення, збереження та популяризація природних, історико-культурних і гастрономічних ресурсів громади, а також їх ефективне використання з метою залучення відвідувачів.

Подальші кроки включають покращення туристичної інфраструктури, розвиток сервісних послуг, проведення культурно-мистецьких та спортивних подій, а також формування позитивного іміджу громади як привабливого місця для подорожей.

Очікувані результати:

- зростання кількості відвідувачів громади.
- підвищення рівня зайнятості у сфері туризму та суміжних галузях.
- створення нових об'єктів туристичної інфраструктури.
- збільшення надходжень до місцевого бюджету від туристичної діяльності.
- розвиток малого та середнього бізнесу в сфері послуг.
- збереження та популяризація культурної та природної спадщини.
- формування позитивного іміджу громади як туристично привабливої території.
- активізація внутрішнього та сільського туризму.
- покращення умов для організації подієвого та екологічного туризму.
- розширення співпраці з регіональними і національними туристичними операторами.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
1.4.1. Сприяння формуванню унікального туристичного образу громади.	- Розробка бренду громади (логотип, слоган, візуальний стиль). - Створення туристичних маршрутів і тематичних турів. - Організація регулярних фестивалів та подій для туристів. - Випуск фірмових сувенірів та локальної продукції. - Активне просування громади у соцмережах та на туристичних платформах.
1.4.2. Розвиток малих форм туристичної інфраструктури	- Створення і облаштування зупинок для туристів з лавками та навісами. - Встановлення туристичних інформаційних стендів та вказівників. - Облаштування оглядових майданчиків у привабливих місцях. - Розміщення мап маршрутів та локацій громади в ключових точках. - Встановлення лавок і альтанок для відпочинку на маршрутах. - Облаштування фотозон з логотипом або символікою громади. - Створення міні-кафе або торгових точок з місцевою продукцією.

1.4.3. Створення умов для проведення тематичних свят, фестивалів та сезонних подій	- Визначення календаря подій громади з урахуванням локальної специфіки. - Влаштування зручних локацій для проведення масових заходів та забезпечення технічного обладнання для сцени, звуку, освітлення. - Розробка концепцій свят і фестивалів з унікальними темами. - Створення умов для участі місцевих підприємців і майстрів. - Надання фінансової або організаційної підтримки ініціативним групам.
1.4.4. Створення туристичних маршрутів.	- Проведення аудиту туристичних об'єктів громади з метою визначення перспективних локацій для включення до маршрутів. - Розробка маршрутів різного типу: історичних, природних, культурних, тематичних (наприклад, гастрономічних або паломницьких). - Створення інформаційних матеріалів — карт, буклетів, мобільних гідів та онлайн-путівників. - Встановлення туристичної навігації: дороговказів, стендів, табличок з описами об'єктів та QR-кодами. - Організація співпраці з місцевими гідами, екскурсводами, культурними установами для супроводу маршрутів. - Проведення промокампанії з популяризації маршрутів через сайти, соцмережі, виставки та туристичні форуми. - Налагодження партнерств із туроператорами, закладами харчування, проживання та перевезення для підтримки маршруті

4.2. Стратегічна ціль 2. Люди як основа розвитку громади

Дана стратегічна ціль передбачає створення умов для всебічного розвитку людського потенціалу, підвищення якості життя мешканців та залучення громадян до активної участі у розбудові громади. У центрі уваги - забезпечення доступу до якісної освіти, медицини, соціальних послуг, створення можливостей для професійного зростання та самореалізації. Вона також передбачає підтримку молоді, розвиток спорту, культури та формування безпечного, комфортного середовища для життя.

Реалізація цієї цілі спрямована на зміцнення громади через підтримку ініціативних мешканців, розвиток громадянського суспільства, формування

місцевого патріотизму та підвищення рівня довіри до влади. Особлива увага приділяється створенню умов для збереження і повернення молоді, залучення фахівців, підтримці вразливих груп населення, а також розвитку людського капіталу як ключового ресурсу для сталого майбутнього громади.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію 4 операційних цілей:

Операційна ціль 2.1.	Операційна ціль 2.2.	Операційна ціль 2.3.	Операційна ціль 2.4.
Створення сприятливих умов для життя і підтримка родин	Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій	Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади	Підтримка ВПО та стимулювання повернення мешканців

Очікується, що реалізація стратегічної цілі 2. **Люди як основа розвитку громади** матиме такі результати:

- покращення доступу до якісної освіти та медичних послуг.
- зростання рівня залученості мешканців до життя громади.
- підвищення кваліфікації та конкурентоспроможності робочої сили.
- створення нових робочих місць у соціальній та культурній сферах.
- зменшення відтоку молоді з громади.
- збільшення кількості громадських ініціатив та проєктів.
- поліпшення умов для дозвілля, спорту та культурного розвитку.
- підвищення рівня безпеки та комфорту проживання.
- зростання рівня задоволеності мешканців якістю життя.

Операційна ціль 2.1. Створення сприятливих умов для життя молодих сімей у громаді

Дана операційна ціль спрямована на формування комфортного, безпечного та ресурсного середовища для молодих родин, що включає підтримку в питаннях зайнятості, доступу до якісного дозвілля, розвитку дітей, догляду за ними та забезпечення житлом. В її основі лежить розуміння того, що саме молоді родини є основою демографічного і соціального відновлення громади. Ця ціль передбачає також розвиток сімейної інфраструктури, популяризацію сімейних цінностей і підтримку жінок у поєднанні материнства з активною участю в соціально-економічному житті. Повноцінна і ґрунтовна реалізація цієї цілі дозволить зменшити відтік молоді, покращити демографічну ситуацію, підвищити якість життя та рівень соціальної згуртованості у громаді.

Очікувані результати:

- зростання кількості молодих сімей, що залишаються або повертаються до громади.
- зменшення рівня міграції молодих родин.
- покращення доступу до якісних послуг для молодих батьків (догляд за дітьми, здоров'я, освіта).
- підвищення рівня зайнятості серед молодих батьків, зокрема жінок з малими дітьми.
- розвиток інфраструктури для сімейного відпочинку та дозвілля.
- зростання кількості інклюзивних та безпечних дитячих майданчиків і громадських просторів.
- покращення рівня соціальної підтримки молодих родин.
- зростання кількості програм і ініціатив для розвитку дітей та їхнього дозвілля.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
2.1.1. Підтримка зайнятості молодих батьків, зокрема жінок із малими дітьми.	- Забезпечення доступу до якісних послуг з догляду за дітьми для підтримки батьків, що працюють. - Організація курсів перекваліфікації для жінок, які виходять з декрету. - Підтримка підприємництва серед молодих батьків. - Створення гнучкого робочого часу та дистанційної роботи
2.1.2. Створення доступних просторів для відпочинку родин.	- Облаштування парків і скверів для відпочинку. - Створення інклюзивних дитячих майданчиків. - Організація культурних і дозвіллевих заходів на відкритому повітрі. - Побудова спортивних та відпочинкових зон на відкритому повітрі.
2.1.3. Організація дозвілля та розвитку дітей.	- Створення муніципальних гуртків та секцій для дітей. - Проведення дитячих фестивалів та конкурсів. - Організація літніх таборів та програм для дітей. - Організація творчих майстер-класів для дітей. - Проведення сімейних вихідних та свят для дітей
2.1.4. Заохочення молоді до повернення в громаду.	- Розробка мотиваційних програм для молоді, яка виїхала: стипендії, житлова підтримка, пільгові умови працевлаштування. - Проведення опитувань і консультацій серед

	молоді з метою з'ясування бар'єрів і потреб для повернення. - Запровадження програм працевлаштування та стажування для молоді в бюджетній сфері, бізнесі та на комунальних підприємствах. - Створення умов для підприємництва: мікрогранти, наставництво, пільгові кредити для молодих підприємців. - Облаштування молодіжних просторів та центрів активностей для соціалізації й реалізації ініціатив. - Сприяння розвитку культурного простору громади шляхом підтримки та модернізації закладів культури, музеїв, бібліотек та іншого, збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини, розвитку аматорських мистецьких колективів, гуртків, секцій, забезпечення матеріально-технічної бази, кадрового потенціалу та організації культурно-мистецьких, фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів - Проведення інформаційних кампаній про можливості для молоді в громаді (робота, житло, навчання, дозвілля).
--	---

Операційна ціль 2.2. Покращення доступу до медичних послуг та зниження рівня передчасної смертності

Операційна ціль 2.2. спрямована на забезпечення рівного доступу мешканців громади до якісних медичних послуг, поліпшення матеріально-технічної бази медичних закладів, а також підвищення ефективності профілактики захворювань. Це передбачає модернізацію амбулаторій, ФАПів (фельдшерсько-акушерських пунктів) і медичних пунктів, покращення виїзного медичного обслуговування, розвиток мобільних бригад, а також впровадження програм профілактичних медичних оглядів серед населення. Одним із пріоритетів є інформування громадян про доступні медичні послуги та необхідність регулярних медичних перевірок для виявлення захворювань на ранніх стадіях. Реалізація цієї цілі дозволить значно покращити загальний стан здоров'я населення громади, знизити рівень смертності та підвищити ефективність лікування завдяки доступу до сучасних медичних послуг.

Очікувані результати:

- зменшення рівня передчасної смертності від захворювань, які можна запобігти.
- підвищення рівня доступності медичних послуг для всіх категорій населення.

- поліпшення матеріально-технічної бази медичних установ (амбулаторій, ФАПів, медичних пунктів).
- зростання ефективності профілактичних медичних оглядів серед населення.
- зменшення кількості випадків захворювань, діагностованих на пізніх стадіях.
- підвищення рівня здоров'я населення громади завдяки регулярним медичним перевіркам.
- покращення доступу до спеціалізованої медичної допомоги через мобільні бригади та виїзне обслуговування.
- підвищення рівня інформованості мешканців про доступні медичні послуги та профілактику захворювань.
- збільшення рівня довіри населення до медичних установ і зростання задоволення від якості медичних послуг.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
2.2.1. Покращення матеріально-технічної бази амбулаторій, ФАПів та пунктів здоров'я з урахуванням потреб вразливих груп населення	- Проведення капітального та поточного ремонту будівель медичних закладів з урахуванням вимог інклюзивності. - Оснащення амбулаторій, ФАПів та пунктів здоров'я сучасним медичним обладнанням. - Інформатизація закладів охорони здоров'я та впровадження телемедицини. - Підвищення кваліфікації медичного персоналу та навчання роботі з обладнанням. - Створення мобільних пунктів здоров'я для обслуговування віддалених громад.
2.2.2. Розширення виїзного обслуговування лікарями або мобільними бригадами.	- Забезпечення медичним транспортом для надання виїзної допомоги. - Обладнання транспорту портативним діагностичним та лікувальним обладнанням. - Розробка графіків та маршрутів виїздів з урахуванням потреб населення. - Забезпечення виїзних бригад необхідними медикаментами та витратними матеріалами. - Впровадження електронної системи запису пацієнтів на виїзні прийоми.
2.2.3. Популяризація профілактичних медичних оглядів серед усіх груп населення, з особливим фокусом на осіб із хронічними захворюваннями, пенсіонерів та соціально незахищених.	- Проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній щодо важливості профілактики. - Організація регулярних днів здоров'я у громадах та на підприємствах. - Створення інформаційних матеріалів (буклетів, плакатів, відеороликів) про профілактичні огляди.

	- Залучення медичних працівників до виступів у ЗМІ, школах та на громадських заходах. - Запровадження мотиваційних програм (наприклад, безкоштовні базові обстеження).
2.2.4. Інформування мешканців про доступні медичні послуги.	- Створення офіційних сторінок медичних закладів у соцмережах та месенджерах. - Поширення інформації через місцеві ЗМІ, радіо та телебачення. - Організація інформаційних зустрічей з мешканцями громад. - Оновлення сайтів закладів охорони здоров'я з актуальним переліком послуг. - Встановлення інформаційних стендів у медичних установах, школах, та інших публічних місцях.
2.2.5. Укладення договору про партнерство з КНП "Золотоніська багатопрофільна лікарня" та забезпечення доступу населення до районної лікарні.	- Проведення переговорів з керівництвом КНП для узгодження умов партнерства та визначення напрямків співпраці. - Розробка та підписання договору про партнерство, який включає умови доступу населення до медичних послуг, обов'язки сторін та фінансові аспекти. - Організація транспортного сполучення для забезпечення зручного доступу мешканців громади до лікарні (маршрути, графік руху). - Інформування населення про нові умови доступу до медичних послуг через соціальні мережі, місцеві ЗМІ та анонси.
2.2.6. Ремонт та реконструкція наявних медичних закладів з урахуванням принципів безбар'єрності, укрупнення медичної інфраструктури	- Розробка плану реконструкції та укрупнення медичних закладів, зокрема уточнення необхідних обсягів робіт, бюджетів і термінів. - Організація проведення ремонтних робіт: вибір підрядників, контроль якості виконання робіт, виконання необхідних інженерних доопрацювань. - Забезпечення медичних установ необхідними ресурсами: закупівля медичного обладнання, меблів, інструментів для поліпшення якості надання послуг.

Операційна ціль 2.3. Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади

У сучасному світі освіта є ключем до розвитку особистості, економічного зростання та стійкості громад. Жителі громади мають мати доступ до якісної освіти, новітніх знань і навичок, які відповідають сучасним викликам і потребам ринку

праці. Це особливо важливо для молоді, людей поважного віку, безробітних, а також для тих, хто хоче перекваліфікуватися чи відкрити власну справу. В теперішній умовах постійного науково-технічного прогресу, де технології та знання змінюються надзвичайно швидко, жителі повинні мати можливість постійно оновлювати свої навички, отримувати нові знання, перекваліфіковуватись, адаптовуватись до викликів часу та бути конкурентоспроможними.

Реалізація цієї цілі передбачає створення освітніх хабів або центрів цифрової грамотності на базі шкіл, бібліотек чи інших публічних просторів, їх оснащення сучасною технікою та доступом до інтернету. Важливим є запуск безкоштовних або доступних курсів з ІТ, підприємництва, фінансової грамотності, агроінновацій, а також проведення тренінгів, майстер-класів і вебінарів із залученням фахівців. Також важливо підтримувати місцевих педагогів, активістів та молодіжні лідерські проєкти, які можуть стати рушієм знань і змін.

Очікувані результати:

- підвищення рівня цифрової та інформаційної грамотності населення.
- розширення доступу жителів до якісних освітніх ресурсів і навчальних можливостей.
- зростання кількості мешканців, які проходять курси, тренінги або підвищують кваліфікацію.
- активізація молоді та залучення її до освітніх і підприємницьких ініціатив.
- покращення конкурентоспроможності мешканців на ринку праці.
- поява нових місцевих ініціатив у сфері освіти, саморозвитку та підприємництва.
- формування культури безперервного навчання протягом життя.
- зменшення рівня безробіття та професійної ізольованості у віддалених громадах.
- підвищення загального рівня обізнаності про сучасні технології, економіку та соціальні зміни.
- зміцнення соціального капіталу та розвиток громади як інноваційного й освітнього середовища.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
2.3.1. Запровадження цифрових інструментів у навчальному процесі.	- Оснащення місцевих шкіл та освітніх центрів комп'ютерами, планшетами та мультимедійними проекторами для покращення навчального процесу.

	- Інтеграція онлайн-платформ для дистанційного навчання (Google Classroom, Moodle) в навчальні програми для учнів та студентів громади. - Впровадження електронних підручників та навчальних матеріалів для зручного доступу до інформації і самостійного навчання. - Розробка онлайн-курсів та вебінарів для підвищення кваліфікації педагогів і надання нових знань учням через цифрові канали. - Підключення шкіл, бібліотек та інших освітніх закладів громади до високошвидкісного Інтернету для забезпечення ефективної роботи з онлайн-ресурсами. - Навчання педагогічних працівників користуванню цифровими інструментами, платформами та сучасними програмами для викладання.
2.3.2. Розширення можливостей позашкільної освіти для дітей і підлітків.	- Створення нових позашкільних навчальних програм і гуртків, орієнтованих на розвиток творчих, спортивних та технічних навичок. - Організація безкоштовних або доступних курсів для дітей та підлітків в сферах, таких як програмування, малювання, музика, спорт, акторська майстерність. - Покращення матеріально-технічної бази позашкільних закладів: придбання обладнання для гуртків, комп'ютерів для технічних курсів, спортивного інвентарю. - Впровадження дистанційних позашкільних курсів, вебінарів та майстер-класів для дітей, що дозволить розширити доступ до позашкільної освіти в умовах обмежених ресурсів громади.
2.3.3. Підтримка інклюзивної освіти та доступу до знань для дітей з особливими освітніми потребами.	- Створення спеціалізованих навчальних програм та адаптованих матеріалів для дітей з особливими освітніми потребами. - Навчання вчителів та педагогічних працівників методикам інклюзивної освіти, включаючи індивідуальний підхід до кожної дитини. - Забезпечення доступу дітей з особливими освітніми потребами до ресурсів онлайн-навчання, адаптованих під їхні потреби. - Підтримка психологічної допомоги та консультування для дітей з особливими потребами та їхніх батьків.

	- Розвиток партнерства з місцевими організаціями, що займаються підтримкою дітей з інвалідністю, для організації спільних заходів та активностей.
2.3.4. Популяризація культури навчання протягом життя серед мешканців громади.	- Організація безкоштовних або доступних курсів та тренінгів для різних вікових груп населення (молодь, дорослі, пенсіонери). - Створення освітніх центрів або хабів для навчання дорослих, де вони можуть отримати нові навички або підвищити кваліфікацію. - Запуск програм розвитку кар'єри та саморозвитку для мешканців громади, що допоможуть їм освоювати нові професії або покращувати існуючі навички. - Розвиток партнерства з вищими навчальними закладами та онлайн-платформами для пропозиції доступних освітніх курсів та сертифікатів. - Підтримка ініціатив місцевих громадських організацій, які проводять тренінги, семінари та зустрічі на теми особистого розвитку, кар'єрного зростання, технологій та підприємництва.
2.3.5. Розвиток та модернізація матеріально-технічної бази закладів загальної та дошкільної освіти громади.	- Оцінка технічного стану існуючих комп'ютерних класів для визначення необхідних ремонтних робіт та модернізації обладнання. - Розробка плану реконструкції для оновлення старих комп'ютерних класів, включаючи обсяги робіт, бюджет та терміни виконання. - Облаштування нових комп'ютерних класів у навчальних закладах, підготовка приміщень та закупівля необхідного обладнання (комп'ютери, монітори, програмне забезпечення, меблі). - Монтаж та налаштування комп'ютерного обладнання: встановлення програм, налаштування мереж, забезпечення швидкісного інтернет-зв'язку. - Підготовка викладачів для роботи з новим обладнанням через курси підвищення кваліфікації та тренінги. - Ремонт, реконструкція шкіл, спортивних майданчиків, шкільних їдалень та харчоблоків. - Забезпечення належного функціонування та матеріально-технічного оснащення дошкільних навчальних закладів.

2.3.6. Забезпечення організованого підвезення дітей до закладів загальної та дошкільної освіти.	- Створення системи перевезення дітей до шкільних і дошкільних закладів. - Закупівля шкільних автобусів або спеціалізованого транспорту або укладання договорів із приватними перевізниками чи транспортними підприємствами для організованого перевезення дітей, зокрема з віддалених населених пунктів та вразливих категорій (діти з інвалідністю, ВПО тощо). - Оптимізація маршрутів шкільного транспорту з урахуванням логістики, безпеки та максимальної ефективності – розроблення графіків руху, які забезпечують своєчасне прибуття до закладів освіти.
---	--

Операційна ціль 2.4. Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців

Підтримка ВПО та стимулювання повернення мешканців громади є одним з ключових елементів відновлення соціальної та економічної стабільності в регіоні. ВПО, які через воєнні дії були змушені залишити свої домівки, часто стикаються з труднощами у забезпеченні житлом, роботою, медичними та освітніми послугами. Підтримка цих осіб допомагає не лише покращити їхні умови життя, але й сприяє відновленню довіри до місцевих органів влади та соціальних інституцій. Крім того, важливо стимулювати повернення мешканців, які виїхали внаслідок кризових ситуацій, для відновлення економічної активності та соціальної згуртованості громади.

Реалізація цієї цілі передбачає створення програм соціальної, економічної та психологічної підтримки для ВПО, таких як надання тимчасового житла, робочих місць, медичної допомоги та доступу до освіти. Необхідно забезпечити стимулюючі заходи для повернення мешканців, наприклад, через створення програм для повернення на рідні землі, підтримку підприємців, надання грантів на відновлення житла та бізнесу.

Очікувані результати:

- Відновлення житла для ВПО та місцевих мешканців.
- Створення нових робочих місць для ВПО.
- Залучення ВПО до відновлення місцевої економіки.
- Покращення соціальної інтеграції ВПО в громаду.
- Надання психологічної підтримки для ВПО та місцевих жителів.
- Відновлення інфраструктури громади завдяки поверненню мешканців.

- Зростання довіри серед ВПО та місцевих жителів.
- Стимулювання повернення громадян через фінансові стимули та гранти.
- Покращення доступу до медичних і освітніх послуг для ВПО.
- Розвиток підприємницької активності серед ВПО.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
2.4.1. Створення умов для працевлаштування або відкриття власної справи ВПО та осіб, які повертаються.	- Створення тимчасового житла для ВПО через використання порожніх будівель, мобільних будинків чи наметових містечок. - Підтримка ремонту житла для ВПО через надання грантів або субсидій на відновлення пошкодженого житла. - Виділення земельних ділянок для будівництва житла для ВПО, а також підтримка будівництва малих будинків. - Створення фонду підтримки ВПО для оренди житла з субсидією орендної плати на час пошуку постійного місця проживання. - Підтримка громадських ініціатив та волонтерських організацій для створення притулків та надання допомоги ВПО.
2.4.2. Інтеграція ВПО у життя громади через освітні, культурні та соціальні заходи.	- Організація освітніх програм та тренінгів для ВПО, щоб сприяти їхній адаптації до нових умов життя та підвищити кваліфікацію. - Проведення культурних заходів (виставок, концертів, фестивалів), що сприятимуть інтеграції ВПО в культурне життя громади. - Проведення спільних освітніх ініціатив, таких як школи для дорослих, курси мов або розвитку особистих навичок. - Розвиток програм волонтерства серед ВПО для залучення їх до соціальних проєктів і активностей громади. - Створення місцевих соціальних клубів для ВПО, де вони можуть спілкуватися, обмінюватися досвідом і залучатися до життя громади.
2.4.3. Створення житлового фонду для ВПО та пільгових категорій населення.	- Капітальний або поточний ремонт наявного житлового фонду, який тривалий час не експлуатувався, з метою адаптації його під потреби ВПО, багатодітних сімей, осіб з інвалідністю, ветеранів тощо. - Реконструкція об'єктів комунальної власності (наприклад, колишніх адмінбудівель, гуртожитків, лікарень) під житло соціального

	призначення. - Будівництво нових житлових будинків або секцій, спеціально передбачених для пільгових категорій населення, з урахуванням вимог інклюзивності та енергоефективності. - Придбання готового житла на вторинному ринку з подальшим включенням його до житлового фонду соціального використання. - Участь у державних, обласних чи міжнародних програмах з будівництва чи компенсації вартості житла для ВПО та пільгових категорій населення.
2.4.4. Підтримка ветеранів, створення Ветеранського простору, розвиток програм соціальної турботи	- Створення Ветеранського простору де ветерани зможуть отримати юридичну, психологічну, кар'єрну допомогу, взяти участь у заходах реабілітації чи спільнотах підтримки. - Формування програм соціального супроводу та адаптації для ветеранів і членів їхніх сімей: психологічна допомога, групи підтримки, консультування щодо житла, працевлаштування, навчання. - Надання юридичних консультацій та супроводу з питань пільг, компенсацій, медичних і соціальних послуг. - Організація професійного навчання та перекваліфікації з метою полегшення повернення до цивільного життя та працевлаштування. - Забезпечення пільгового доступу до медичних послуг, стоматології, санаторно-курортного лікування через співпрацю з медичними установами. - Забезпечення доступності та підвищення якості соціальних, медичних та транспортних послуг для населення громади, зокрема осіб похилого віку, людей з інвалідністю, ветеранів, маломобільних груп населення та інших вразливих категорій, шляхом розвитку системи пільгового перевезення, функціонування соціального таксі, підтримки медичних закладів, створення простору для ветеранів, розвитку установ соціального догляду та програм соціальної турботи.
2.4.5. Вшанування пам'яті, створення Скверу Пам'яті.	- Вибір та облаштування відповідної локації для Скверу Пам'яті, з урахуванням доступності

	для мешканців та близькості до інших важливих об'єктів. - Встановлення пам'ятного монумента або стели, що символізує вшанування загиблих захисників та героїв війни. - Озеленення території Скверу Пам'яті шляхом висадження дерев, квітів та декоративних рослин для створення атмосфери спокою та поваги. - Створення пішохідних доріжок, лавок для відпочинку та інших елементів інфраструктури, що сприятимуть комфортному перебуванню відвідувачів. - Встановлення інформаційних табличок із біографіями загиблих та історичними фактами для освітлення молоді і відвідувачів щодо подій війни, створення електронного муралу пам'яті.
--	---

4.3. Стратегічна ціль 3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення

Інфраструктура багатьох невеликих громад зазвичай стикається з проблемами застарілих технологій, низької енергоефективності та забруднення навколишнього середовища. Впровадження цифрових та екологічних рішень дозволяє вирішити ці питання, знижуючи витрати на ресурси та поліпшуючи якість життя. Цифровізація забезпечує ефективне управління комунальними послугами та підвищує доступність послуг для громадян через електронні платформи. Водночас екологічні рішення, такі як відновлювальні джерела енергії та системи утилізації відходів, сприяють збереженню природних ресурсів та покращенню екологічної ситуації.

У стратегії розвитку громади це передбачає встановлення розумних систем для управління водо- та енергопостачанням, використання електричного транспорту і створення зелених зон. Також важливими є інвестиції в екологічно чисті технології, що дозволяють знизити забруднення та підвищити енергоефективність. В результаті, громада отримає більш стійку інфраструктуру, знижуючи витрати та покращуючи екологічну ситуацію.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію 4 операційних цілей:

Операційна ціль 3.1.	Операційна ціль 3.2.	Операційна ціль 3.3.	Операційна ціль 3.4.
Модернізація та інклюзивність громадської	Цифровізація місцевих послуг та адміністративних	Просторовий розвиток громади через прийняття	Екологічне управління та енергетична

інфраструктури	процесів	Комплексного плану та покращення інфраструктури.	трансформація громади
----------------	----------	--	-----------------------

Очікується, що реалізація стратегічної цілі **3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення** матиме такі результати:

- Зниження енерговитрат через використання відновлювальних джерел енергії та смарт-систем.
- Покращення якості комунальних послуг завдяки автоматизації управління ресурсами.
- Зменшення забруднення завдяки екологічно чистим технологіям і кращому управлінню відходами.
- Збільшення доступності послуг через цифрові платформи для громадян.
- Розширення зелених зон для поліпшення екології та якості життя.
- Впровадження екологічного транспорту для зниження викидів і покращення мобільності.
- Підвищення стійкості інфраструктури до технічних і екологічних загроз.
- Зменшення витрат на ресурси через ефективне використання води та енергії.

Операційна ціль 3.1. Модернізація та інклюзивність громадської інфраструктури

Багато громадських об'єктів досі залишаються недоступними для людей з інвалідністю, літніх осіб, батьків з візками чи інших маломобільних груп. Ця операційна ціль спрямована на оновлення та переоблаштування інфраструктури з урахуванням їхніх потреб, щоб кожен мешканець громади мав рівний доступ до соціальних, адміністративних, медичних і культурних послуг. У центрі — принцип універсального дизайну, що дозволяє створювати простір, зручний і безпечний для всіх без винятку.

Реалізація цієї цілі передбачає облаштування пандусів, тактильних доріжок, ліфтів, адаптованих вбиралень, пониження бордюрів, встановлення звукових та візуальних навігаційних систем. Також важливою є модернізація освітніх і медичних закладів, громадського транспорту та зон відпочинку. Такі зміни не лише покращують повсякденне життя маломобільних мешканців, а й підвищують загальний рівень комфорту та інклюзії в громаді.

Очікувані результати:

- підвищення фізичної доступності громадських будівель та просторів.
- адаптація медичних, освітніх і культурних закладів.
- комфортне переміщення для людей з інвалідністю.

- встановлення навігаційних систем для осіб з порушенням зору та слуху.
- облаштування пандусів, ліфтів і понижених бордюрів.
- оновлення громадського транспорту з урахуванням інклюзивності.
- створення інклюзивних зон відпочинку та дозвілля.
- зменшення дискримінації та ізоляції маломобільних груп.
- підвищення обізнаності громади щодо принципів доступності.
- покращення іміджу громади як сучасної та відкритої для всіх.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
3.1.1. Модернізація об'єктів інфраструктури громади з урахуванням потреб безпеки та функціональності.	- Проведення ремонтів, будівництва та облаштування установ громади. - Придбання матеріально-технічних ресурсів, обладнання, транспорту для потреб інфраструктури громади. - Ремонт, реконструкція та технічне переоснащення об'єктів для забезпечення належного санітарного, протипожежного та енергетичного стану. - Облаштування безбар'єрного доступу до всіх публічних будівель для маломобільних груп населення (пандуси, ліфти, тактильна плитка тощо). - Встановлення сучасних систем безпеки в публічних місцях: відеоспостереження, систем сповіщення про надзвичайні ситуації, охоронних систем. - Модернізація інженерних мереж та комунікацій (водопостачання, каналізація, опалення, вентиляція, електропостачання). - Забезпечення енергоефективності будівель шляхом утеплення фасадів, заміни вікон і дверей, встановлення енергоощадного освітлення. - Облаштування укриттів і безпечних просторів в освітніх, соціальних та адміністративних будівлях для захисту під час надзвичайних ситуацій. - Забезпечення цивільного захисту населення, готовності інфраструктури до надзвичайних ситуацій та реалізації заходів у сфері безпеки, шляхом будівництва та облаштування захисних споруд, запуску систем оповіщення, створення матеріального резерву, оснащення

	аварійно-рятувальних служб та підрозділів, облаштування пунктів евакуації, пунктів незламності, постів дозиметричного контролю, місць відпочинку біля водних об'єктів, а також закупівлі засобів індивідуального захисту для населення
3.1.2. Підвищення інклюзивності інфраструктури громади через адаптацію та навчання персоналу.	- Розробка поетапного плану інфраструктурної безбар'єрності. - Впровадження базових інклюзивних елементів у місцях загального користування (встановлення пандусів, ліфтів, понижених бордюрів та інших елементів безбар'єрного середовища). - Впровадження безбар'єрних маршрутів. - Модернізація санітарних кімнат у закладах освіти, охорони здоров'я, культури та адміністративних установах. - Облаштування інклюзивних дитячих майданчиків, спортивних зон та громадських просторів. - Реконструкція закладів освіти, медицини та культури відповідно до принципів універсального дизайну. - Підвищення компетентності працівників у сфері інклюзивного обслуговування.
3.1.3. Підвищення рівня цивільного захисту населення громади.	- Модернізація укриттів та систем оповіщення для потреб людей з обмеженими можливостями. - Створення пунктів незламності, евакуаційних місць, дозиметричного контролю. - Закупівля засобів індивідуального захисту для населення. - Проведення навчань і тренувань з цивільного захисту для мешканців громади. - Інформаційна кампанія щодо правил поведінки під час надзвичайних ситуацій.
3.1.4. Матеріально-технічна підтримка сил безпеки, оборони та добровольчих формувань.	- Забезпечення Збройних Сил України, Національної поліції та добровольчих формувань необхідними ресурсами, технікою та спорядженням. - Встановлення локальних пунктів збору гуманітарної допомоги та ресурсів для військових. - Співпраця з районними або обласними структурами для координації технічної підтримки.

	- Проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності мешканців про безпеку та оборону.
3.1.5. Відкриття центру безпеки громадян, пожежних команд та забезпечення діяльності офіцерів громади.	- Закупівля та встановлення сучасних засобів зв'язку, відеоспостереження та систем оповіщення. - Формування штатів офіцерів громади та пожежних команд, проведення їх навчання і тренувань. - Організація координації між різними службами безпеки, поліцією та рятувальниками. - Впровадження системи моніторингу безпеки в громадських місцях і житлових кварталах. - Проведення інформаційних кампаній з метою залучення мешканців до участі у безпекових заходах.

Операційна ціль 3.2. Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів

Стан громадської інфраструктури в багатьох громадах не відповідає сучасним стандартам комфорту, безпеки та доступності. Ця ціль спрямована на оновлення та переоснащення об'єктів соціальної, освітньої, медичної та культурної інфраструктури з урахуванням інклюзивності, енергоефективності та багатофункціональності. Модернізація сприятиме підвищенню якості послуг і створенню привабливого середовища для мешканців усіх вікових груп.

Передбачаються капітальні ремонти, технічне переоснащення, облаштування прилеглих територій, а також інтеграція інноваційних рішень - від цифрових сервісів до енергоощадних технологій. Особливу увагу буде приділено безбар'єрності, щоб забезпечити рівний доступ для людей з інвалідністю.

Очікувані результати:

- оновлення та капремонт будівель громадського призначення.
- підвищення рівня енергоефективності в соціальній інфраструктурі.
- забезпечення безбар'єрного доступу для маломобільних груп.
- створення комфортного освітнього і медичного середовища.
- впровадження цифрових рішень в обслуговуванні громадян.
- модернізація систем водопостачання, опалення та електрики.
- поліпшення благоустрою прилеглих територій.
- підвищення безпеки та функціональності об'єктів.
- збільшення задоволеності мешканців якістю послуг.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
3.2.1. Розширення доступу мешканців до електронних сервісів.	- Створення простого, доступного веб-сайту для громади, на якому мешканці можуть отримати інформацію про адміністративні послуги, податки, соціальні допомоги та місцеві заходи. - Організація безкоштовних навчальних курсів і тренінгів з використання електронних послуг для літніх людей та інших малозабезпечених груп населення. - Розширення мережі публічних точок доступу до інтернету в громадських місцях (бібліотеки, будинки культури, сільські ради).
3.2.2. Сприяння впровадженню цифрової освіти для мешканців громади.	- Організація безкоштовних навчальних курсів з основ цифрових технологій для мешканців громади, включаючи комп'ютерну грамотність і користування інтернетом. - Створення онлайн-курсів для навчання користуванню електронними сервісами, зокрема для літніх людей і людей з обмеженими можливостями. - Організація тренінгів та вебінарів для місцевих підприємців, фермерів та інших працівників, щоб навчити їх користуватися цифровими інструментами для розвитку бізнесу. - Підтримка і створення програм для дітей та підлітків, спрямованих на розвиток навичок у сфері програмування, роботи з цифровими медіа та онлайн-безпеки.
3.2.3. Забезпечення надання ключових адміністративних послуг в електронному вигляді.	- Підключення місцевих адміністративних послуг до єдиного національного порталу державних послуг для забезпечення зручного доступу до всіх необхідних послуг без необхідності звертатися в установи. - Створення централізованої платформи для подачі заявок на соціальні допомоги, субсидії та інші державні програми, що полегшить процес для мешканців громади. - Впровадження електронних форм для отримання дозвільних документів, таких як дозволи на будівництво, реєстрація бізнесу та інші адміністративні процедури.

Операційна ціль 3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.

Чітке та збалансоване планування простору є основою сталого розвитку громади. Без стратегічного бачення забудова часто є хаотичною, інфраструктура - неузгодженою, а ресурси - нераціонально витраченими. Ця ціль передбачає впровадження Комплексного плану просторового розвитку, який дозволить ефективно використовувати території, враховуючи потреби населення, економіки, довкілля, а також враховуючи перспективи зростання, розбудови інженерної інфраструктури та розвитку зелених зон.

Комплексний план стане ключовим документом для координації всіх видів забудови, розвитку транспортної мережі, розміщення соціальної інфраструктури та захисту природних ресурсів. Завдяки його реалізації громада отримає сучасне бачення просторового розвитку, з чіткими межами функціональних зон, перспективами розбудови житлового фонду, громадських просторів та економічної інфраструктури. План також сприятиме більш прозорому процесу прийняття рішень щодо землекористування, залученню інвестицій та підвищенню якості життя мешканців.

Очікувані результати:

- ухвалення Комплексного плану просторового розвитку громади.
- упорядкування забудови відповідно до потреб і перспектив розвитку.
- збереження природних територій та зон відпочинку.
- покращення транспортної та інженерної інфраструктури.
- формування привабливих громадських просторів.
- підвищення інвестиційної привабливості території.
- запобігання хаотичній забудові.
- забезпечення узгодженості між житловими, комерційними та зеленими зонами.
- ефективне використання земельних ресурсів.
- забезпечення балансу між забудовою та охороною довкілля.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
3.3.1. Розробка та впровадження Комплексного плану просторового розвитку громади.	- Проведення інвентаризації об'єктів комунальної інфраструктури. - Залучення фахівців у сфері урбаністики, містобудування та екології для створення професійної бази для розробки плану. - Аналіз поточної інфраструктури громади та виявлення територій, що потребують розвитку або покращення. - Формування робочої групи з представників місцевого самоврядування, громадських

	організацій і бізнесу для спільної розробки плану. - Проведення публічних обговорень і слухань для залучення громадян до процесу планування та отримання їхніх зауважень і пропозицій.
3.3.2. Упорядкування земельного фонду громади.	- Пошук та інвентаризація вільних земельних ділянок з метою встановлення їх функціонального призначення. - Розроблення землевпорядної документації, рекультивація земель, інвентаризація територій. - Облік, інвентаризація та оформлення прав на майно, що може бути віднесене до відумерлої спадщини. - Оцифрування даних інвентаризації для створення електронної бази даних, доступної для аналізу та моніторингу стану об'єктів.
3.3.3. Модернізація та утримання дорожньої інфраструктури	- Модернізація дорожньої інфраструктури. - Поточний та капітальний ремонт дорожнього покриття в межах громади - Реконструкція існуючих транспортних розв'язок. - Розширення проїжджої частини на ключових маршрутах. - Облаштування нових пішохідних переходів з підвищеною безпекою. - Установлення бар'єрних огорожень на аварійно небезпечних ділянках. - Установлення систем відеоспостереження на перехрестях.
3.3.4. Покращення благоустрою населених пунктів	- Організація регулярного прибирання вулиць, парків, громадських просторів та інших територій. - Облаштування зон відпочинку: лавки, дитячі майданчики, спортивні споруди. - Озеленення територій — посадка дерев, кущів, квітників, догляд за зеленими зонами. - Ремонт і модернізація вуличного освітлення для підвищення безпеки в темний час доби. - Співпраця з місцевими підприємцями та громадськими організаціями у реалізації проектів благоустрою.

Операційна ціль 3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади

Зміна клімату, зношеність енергосистем і зростаючі витрати на ресурси вимагають від громад переходу до екологічно відповідального та енергоефективного управління. Ця операційна ціль передбачає реалізацію заходів для збереження довкілля, зменшення споживання енергії, впровадження альтернативних джерел енергії, а також розвиток екологічної свідомості серед мешканців.

У центрі - модернізація теплових систем, утеплення громадських будівель, розвиток систем сортування, утилізації та переробки відходів, впровадження зеленої інфраструктури та підвищення рівня екологічної грамотності населення. Така трансформація дозволить громаді підвищити стійкість до кліматичних викликів і зменшити залежність від традиційних енергоносіїв.

Очікувані результати:

- впровадження систем роздільного збору та переробки відходів.
- утеплення громадських будівель і модернізація систем опалення.
- використання альтернативних джерел енергії.
- розвиток місцевої культури енергоощадності та екосвідомості.
- підвищення екологічної безпеки та якості життя.
- відповідність громади національним і міжнародним екостандартам.
- підвищення рівня обізнаності населення щодо захисту довкілля.
- зменшення кількості несанкціонованих сміттєзвалищ.

Завдання	Можливі сфери реалізації проєктів та програм
3.4.1. Розвиток системи управління відходами та благоустрою територій	- Впровадження системи роздільного збору сміття та встановлення відповідних контейнерів. - Оформлення та облаштування сміттєзвалищ. - Створення центрів сортування сміття. - Запровадження кольорового маркування для різних типів відходів. - Організація централізованого збору небезпечних побутових відходів. - Облаштування одного або кількох пунктів прийому вторинної сировини. - Проведення шкільних уроків або інтерактивів з теми екології та сортування.
3.4.2. Охорона довкілля та управління природними ресурсами	- Створення нових зелених зон на вільних або занедбаних територіях. - Проведення інвентаризації наявних зелених насаджень. - Облаштування клумб та квітників у громадських місцях. - Облаштування екомаршрутів або зелених

	стежок для прогулянок. - Очищення водойм та берегів від сміття та заростей. - Запровадження програми збереження рідкісних або місцевих видів рослин. - Запровадження системи моніторингу витрат води для виявлення можливих втрат та неефективного використання. - Підтримка екологічно чистих методів водокористування, що знижують навантаження на водні ресурси.
3.4.3. Покращення екологічної інфраструктури	- Ремонт наявних та побудова нових очисних споруд. - Впровадження систем контролю за якістю води та повітря на території громади. - Підтримка екологічних підрозділів, підвищення кваліфікації їх працівників, організація навчальних виїздів і семінарів. - Впровадження сучасних технологій з утилізації та переробки відходів. - Розробка і реалізація програм екологічного моніторингу та охорони природних ресурсів. - Залучення громади до екологічних акцій, просвітницьких кампаній щодо збереження довкілля.
3.4.4. Енергоефективність та розвиток відновлюваної енергетики	- Розроблення плану переходу на відновлювані джерела енергії з урахуванням потреб громади та економічної доцільності. - Встановлення сонячних панелей на дахах адміністративних будівель, шкіл, лікарень та інших громадських об'єктів для зменшення витрат на енергію. - Розроблення та впровадження заходів з енергомоніторингу будівель та закладів громади. - Проведення розрахунків можливої економії від енергоефективних заходів. - Підвищення обізнаності серед населення про переваги використання відновлюваних джерел енергії через інформаційні кампанії та заходи. - Оцінювання та впровадження систем енергозбереження та накопичення енергії для забезпечення безперебійної роботи відновлюваних джерел енергії.

V. ІНДИКАТОРИ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІРКЛІЇВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ ДО 2027 РОКУ

Індикатори досягнення цілей у стратегії - це кількісні або якісні показники, які дозволяють об'єктивно вимірювати поступ у реалізації визначених завдань та стратегічних напрямів. Вони є інструментом моніторингу та оцінки, що відображає, наскільки ефективно реалізуються поставлені цілі, і чи наближається громада до бажаного результату. Головний принцип побудови таких індикаторів - це їхня досяжність, об'єктивність, релевантність до цілей та можливість регулярного збору й аналізу даних.

У контексті Стратегії розвитку, індикатори відіграють ключову роль, адже саме вони дозволяють перетворити загальні цілі на конкретні, вимірювані орієнтири. Їх включення до цього документа забезпечує основу для подальшого моніторингу й оцінки реалізації стратегії, створює умови для підзвітності та прозорості процесів. Крім того, наявність чітко визначених індикаторів допомагає своєчасно виявляти проблемні зони, коригувати плани дій і зберігати фокус на досягненні кінцевих результатів.

Стратегічна ціль 1. Посилення економічної спроможності громади	
Операційна ціль	Індикатори результату
Операційна ціль 1.1. <i>Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки</i>	• Кількість осіб, які пройшли професійну підготовку, підвищення кваліфікації або перекваліфікацію. • Частка випускників освітніх програм, які успішно працевлаштувалися. • Рівень зайнятості населення, зокрема серед молоді та вразливих груп. • Кількість нових ініціатив із підтримки самозайнятості та створення мікробізнесу. • Кількість реалізованих програм безперервної освіти та частка дорослого населення, залученого до них. • Кількість підтриманих молодіжних проєктів і ініціатив. • Кількість угод або проєктів співпраці між закладами освіти, бізнесом та органами місцевого самоврядування. • Кількість працівників органів місцевого самоврядування, які пройшли підвищення управлінської компетентності. • Наявність і функціонування кадрового резерву для управлінської та бюджетної сфери. • Кількість кваліфікованих фахівців, які повернулися

	або були залучені до громади.
Операційна ціль 1.2. <i>Підтримка та стимулювання малого і середнього бізнесу</i>	• Кількість новостворених суб'єктів МСП у громаді. • Загальна кількість діючих МСП та її динаміка за період. • Обсяг інвестицій, залучених у сферу МСП (включаючи гранти, кредити, державні програми тощо). • Кількість учасників програм підтримки підприємництва (навчання, консультації, фінансування). • Кількість наданих мікрогрантів або інших форм фінансової підтримки для МСП. • Кількість бізнес-івентів, ярмарків, форумів або нетворкінгових заходів, проведених у громаді. • Частка МСП, що відзначають покращення умов для ведення бізнесу (за результатами опитувань або оцінок). • Кількість створених робочих місць у секторі малого та середнього бізнесу. • Кількість нових або оновлених об'єктів інфраструктури для бізнесу (індустріальні парки, бізнес-інкубатори, коворкінги тощо). • Кількість публічно-приватних партнерств або спільних проєктів бізнесу з органами місцевого самоврядування.
Операційна ціль 1.3. <i>Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції</i>	• Кількість нових або модернізованих агропідприємств і кооперативів. • Обсяг виробленої сільськогосподарської продукції. • Частка продукції, що пройшла глибоку переробку. • Кількість нових або розширених переробних підприємств. • Обсяг інвестицій у сільське господарство та переробку. • Кількість виробників, які отримали підтримку. • Кількість нових робочих місць у галузі. • Кількість навчань з сучасних агротехнологій. • Обсяг збуту або експорту переробленої продукції. • Кількість діючих партнерств у агросекторі.
Операційна ціль 1.4. <i>Стимулювання розвитку туристичної діяльності</i>	• Кількість туристів, які відвідали громаду. • Кількість нових або оновлених туристичних об'єктів. • Кількість створених туристичних маршрутів або продуктів.

	• Обсяг доходів від туристичної діяльності. • Кількість суб'єктів малого бізнесу, залучених у сферу туризму. • Кількість туристичних подій, фестивалів, заходів. • Кількість робочих місць у туристичній сфері. • Кількість інформаційних чи промоційних матеріалів/кампаній. • Кількість туристичних партнерств або проєктів з іншими громадами чи організаціями. • Рівень задоволеності туристів (за результатами опитувань або відгуків).
Стратегічна ціль 2. Люди як основа розвитку громади	
Операційна ціль 2.1. <i>Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей у громаді</i>	• Кількість молодих сімей, які проживають у громаді (та динаміка приросту). • Кількість житлових програм або об'єктів, доступних для молодих сімей. • Частка молодих сімей, що отримали підтримку (житло, соціальні послуги, фінансування). • Кількість створених або покращених закладів дошкільної освіти. • Кількість культурних заходів, орієнтованих на молоді сім'ї. • Кількість сімей, які залучені до громадського життя або місцевих ініціатив. • Кількість робочих місць, створених або адаптованих для молодих батьків. • Кількість сімей, що повернулися до громади або переїхали з інших територій.
Операційна ціль 2.2. <i>Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій населення</i>	• Кількість жителів, охоплених первинною медичною допомогою. • Кількість медичних працівників на 1000 жителів. • Кількість оновлених або обладнаних медичних закладів. • Середній час доїзду до найближчого медичного закладу. • Частка населення, яке пройшло профілактичні огляди. • Кількість програм чи заходів з профілактики захворювань. • Рівень забезпеченості медичним обладнанням та засобами. • Кількість звернень за екстреною допомогою (та її своєчасність).

	Рівень задоволеності населення якістю медичних послуг.
Операційна ціль 2.3. <i>Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади</i>	- Кількість закладів освіти, модернізованих технічно та інфраструктурно. - Частка учнів і педагогів, забезпечених цифровими пристроями та інтернетом. - Кількість учасників програм цифрової грамотності та сучасної освіти. - Кількість курсів, гуртків або програм з розвитку навичок майбутнього. - Частка педагогів, які пройшли підвищення кваліфікації за сучасними методиками. - Рівень успішності учнів за результатами НМТ або інших оцінювань. - Кількість партнерств з ІТ-сектором, вишами або освітніми платформами.
Операційна ціль 2.4. <i>Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців</i>	- Кількість зареєстрованих ВПО у громаді. - Кількість ВПО, які отримали тимчасове або постійне житло. - Частка ВПО, залучених до програм працевлаштування чи перекваліфікації. - Кількість ВПО, які користуються соціальними або медичними послугами громади. - Кількість реалізованих програм інтеграції ВПО у громаду. - Кількість мешканців, які повернулися до громади з інших територій. - Кількість створених умов (житло, робота, інфраструктура) для повернення жителів. - Кількість консультаційних, інформаційних або гуманітарних центрів для ВПО. - Рівень залученості ВПО до громадського життя (проекти, ініціативи, волонтерство).
Стратегічна ціль 3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення	
Операційна ціль 3.1. <i>Модернізація та інклюзивність громадської інфраструктури</i>	- Кількість об'єктів інфраструктури, адаптованих до потреб осіб з інвалідністю. - Частка громадських будівель з безбар'єрним доступом. - Кількість оновлених або побудованих тротуарів, зупинок, переходів із елементами інклюзивності. - Кількість соціальних або адміністративних установ із доступними послугами для людей з інвалідністю.

	• Частка громадського транспорту, пристосованого для маломобільних груп населення. • Рівень задоволеності маломобільних груп якістю громадської інфраструктури. • Обсяг фінансування, спрямованого на безбар'єрність та інклюзію. • Наявність місцевих нормативних актів або стандартів безбар'єрності.
Операційна ціль 3.2. <i>Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів</i>	• Частка адміністративних послуг, доступних онлайн. • Кількість мешканців, які скористалися електронними послугами. • Кількість цифрових сервісів, впроваджених органами місцевого самоврядування. • Рівень цифрової грамотності працівників місцевих установ. • Кількість навчань для мешканців з використання електронних послуг. • Середній час надання адміністративної послуги (офлайн/онлайн). • Частка документів, що обробляються в електронному вигляді.
Операційна ціль 3.3. <i>Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.</i>	• Затвердження та реалізація Комплексного плану просторового розвитку громади. • Частка території, охопленої оновленою містобудівною документацією. • Кількість реалізованих інфраструктурних проєктів згідно з Комплексним планом. • Обсяг залучених інвестицій у розвиток інженерної та транспортної інфраструктури. • Кількість відремонтованих або збудованих об'єктів дорожньої інфраструктури. • Частка вулиць і громадських просторів, облаштованих за принципами доступності та безбар'єрності. • Кількість нових або оновлених зон відпочинку, громадських просторів, парків. • Кількість публічних обговорень, консультацій чи громадських ініціатив, пов'язаних із просторовим розвитком.
Операційна ціль 3.4. <i>Екологічне управління та енергетична трансформація громади</i>	• Частка комунальних будівель, модернізованих з урахуванням енергоефективності. • Обсяг споживання енергії на одного мешканця (та динаміка скорочення). • Частка енергії з відновлюваних джерел у загальній структурі споживання.

	• Кількість реалізованих проєктів з енергомодернізації. • Рівень охоплення громади послугами зі збору та сортування побутових відходів. • Кількість екологічних заходів, програм або кампаній, реалізованих у громаді. • Площа озелених територій у межах населених пунктів громади.
--	---

VI. УЗГОДЖЕНІСТЬ СТРАТЕГІЇ З ПРОГРАМНИМИ ТА СТРАТЕГІЧНИМИ ДОКУМЕНТАМИ

Схема відповідності Стратегічних цілей Стратегії розвитку Черкаської області та Іркліївської сільської ТГ

Стратегічні цілі Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021 – 2027 роки	Стратегічні цілі Стратегії розвитку Іркліївської сільської ТГ на період до 2027 року		
	1. Посилення економічної спроможності громади	2. Люди як основа розвитку громади	3. Підвищення стійкості громади через цифрові, просторові та екологічні рішення
1. Посилення економічної спроможності регіону	X	x	x
2. Відновлення та розвиток людського капіталу	x	X	X
3. Підвищення стійкості громад	X	x	X

Примітка: Велика літера “X” означає більшу узгодженість/зв’язок, аніж маленька “x”

Узгодженість операційних цілей Стратегії розвитку Іркліївської сільської ТГ на період до 2027 року з операційними цілями Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2027 роки

Операційні цілі	Операційні цілі Стратегії розвитку Іркліївської сільської ТГ на період до 2027 року
-----------------	---

	1.1. Кадровий потенціал та інноваційна освіта для економіки	1.2. Підтримка та стимулювання малого і середнього бізнесу	1.3. Підтримка сільськогосподарської галузі та глибока переробка продукції	1.4. Стимулювання розвитку туристичної діяльності	2.1. Створення сприятливих умов для життя і підтримка сімей у громаді	2.2. Покращення доступу до медичних послуг та підтримка вразливих категорій населення	2.3. Модернізація освіти та доступ до новітніх знань для мешканців громади	2.4. Підтримка ВПО, ветеранів та стимулювання повернення мешканців	3.1. Модернізація та інклюзивність громадської інфраструктури	3.2. Цифровізація місцевих послуг та адміністративних процесів	3.3. Просторовий розвиток громади через прийняття Комплексного плану та покращення інфраструктури.	3.4. Екологічне управління та енергетична трансформація громади
1.1. Стимулювання підприємницької активності в регіоні	X	X	X	X	—	—	X	X	—	X	—	—
1.2. Розвиток промислового потенціалу	X	X	X	X	X	—	—	X	—	—	X	X
1.3. Відновлення кадрового потенціалу регіону	X	X	—	—	X	X	X	X	X	—	—	—
1.4. Розвиток міжнародної економічної та інвестиційної діяльності	X	X	X	X	—	—	—	—	—	X	X	X
2.1. Підтримка сім'ї та народжуваності	X	—	—	—	X	X	X	X	X	—	—	—
2.2. Ефективна система охорони здоров'я	—	—	—	—	X	X	X	—	X	—	—	X
2.3. Система освіти, яка відповідає сучасним викликам	X	X	—	—	X	—	X	—	—	—	—	—
2.4. Формування національної ідентичності: молодіжна політика, культура, спорт	X	—	—	—	—	X	—	X	—	—	—	—

3.1. Збереження та реновація інфраструктури на засадах інклюзивності та безбар'єрності	X	x	—	—	X	x	—	—	X	—	—	—
3.2. Покращення доступності та якості публічних послуг, розвиток цифрового врядування	—	—	—	—	x	—	x	—	x	X	—	—
3.3. Посилення інституційної спроможності громад, розвиток партнерств та регіональної згуртованості	x	—	—	x	x	—	x	X	X	—	—	—
3.4. Посилення безпеки територіальних громад	—	—	—	—	x	—	—	—	x	—	—	—
3.5. Захист та відновлення навколишнього природного середовища	—	—	x	—	—	—	x	—	—	—	x	X

Примітка: Велика літера “X” означає більшу узгодженість/зв’язок, аніж маленька “x”, — відсутній зв’язок.